XII

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА КЕРДА ШУ!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 31 ДЕКАБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 156 (7659). ★ Мах 3 кеп.

ДОККХИЙЧА ХУВЦАМИЙ ХА

ДIадахар цхьаькха а шу. Кхоана вай Даьхе кердача 1989 шерага йоал. Укх сийлахь - езача хана вай хIаране уйланца мах бу шерагара шерага доалача юкъа де карагIдаьнначун, тохкам бу кхоачамбоацараш хьахулийтача бахьаний. Цу дерригне а уйла йича, ала доагIа, дIадаха шу лоархIаме маIан долча дукххача дикача гIулакхех дизза хинналга, йоккхача революционни эргалоний ха из хиннилга.

Перестройка, гласноста хьале денгара денга шоай хьинар совдоаккхаш къахьийгад советски наха КПСС XXVII съездо а, цул тIехьагIа хиннача парте Центральни Комитета Пленумашца а, XIX Еррнгсоюзни партийни конференце а белгалъяь социально - экономически программа кхоачашъеш. Вай Даьхе цу юкъа чIоагIъеннай, хозъеннай, наьха вахар иразе тоаденнад.

Доккхий хувцамаш хиннад халкъа дерригача вахаре. Промышленноста а юртбоахама а болх вIаштIехьбоаккхача лоархIаме гIулакх а хинна дIаэттай самофинансировани, хозрасчет, арендни подряд. Цу хьало сомаьккхай наьха инициатива, совбаьккхаб къахьегамцара безам а хьашт а. Нах Iомалуш боагIа демократе а гласноста а хьале къахьега а баха а. Къахьегамхой бизза производства дай а хинна дIаэттаб шоай предприятешка, колхозашка, совхозашка. Цар хьинаре дакъа лоац общественни а производственни а гIулакхашка. Вай мехка мога а даь, хьаллаьцад къахьегамхоша шоай лоIамагIа кулгалхой хоржилга. Массанахьа а вIашагIъеххай къахьегама коллективай советаш. Лоацца аьлча, шерлуш а кIоарглуш а латт къахьегамхоша шоаш-шоашта доалдара хьал.

Перестройкас хьакхеллача цу кердача хьале белгтала лакхъеннай коллективай къахьегама овсарле, чIоагIденнад цар экономически социальни гIулакхаш. Республика промышленноста аьттув баьнаб производства боарам айбе, къаьстта сихагIа дегIайоагIа машиностроени, яйген кхачани промышленность. Тахан чакхдоалаш латтача укх шера эксплуатаце дIаеннай дукха лоархIаме йола промышленни объекташ. ДIахо а денгара денга совйоалаш латт промышленни потенциал, лакхлуш я цо арахецача продукце дикал. Масала, шиъ продукци лакхерча категорегIа арахец Грознерча «Автоспецоборудование» опытно - экспериментальни, Назранерча «Электроинструмент» яхача заводаша. Дикала тамагIа тIалатта хIамаш дукхагIа арахеца йолаеннай «Грознефть», «Промавтоматика» яха объединенеш.

ГIадвугаш да цхьаькха а: хьалха тIехьаюсаш хинна дукха предприятеш хьинаре болх бе йолаеннай. Мел доккхий хувцамаш хиннад Назрановски трикотажни фабрике. Аттача хьале болх беш яц фабрика. ХIаьта а хьаькъалца, кхетамца, нахаца болх бе харца, кердачох пайда эца хьашт хиларца вIаштIехьдаьлар дукха ха йоацаш коллектива керте эттача къонача директора С. Муталиева шевсла саг шоай декхараш кхоачашде оарцагIваккха. Иштта, керда дар шоай вахаре эйхха юкъе а кхухьаш, болх тоабеш я Грознерча производственни швейни объединене а, «Нефтехимзапчасть», «Красный молот» яхача заводий а коллективаш.

Укх тIеххьарча шера белггала чIоагIъеннай юртбоахама производства а цунца бувзам болча доакъой а экономически база. Республике дукхагIа хулаш латт кердача хьалашка болх бе ховш йола колхозаш, совхозаш. Царех я ала йиш я Назрановски районера «Назрановский», «Экажевский», Малгобекски районера «Алханчуртский» яха совхозаш, Сунженски районера «Победа» яха а XX партсъезда цIерагIа йола а колхозаш. Цу боахамашка кIоаргача кхетамца юкъейоалаяьй къахьегам кердача хьале вIаштIехьбаккхарен цунна материальни стимулировани ярен толашагIйола методаш а формаш а, эггара хьалха арендни дезален подряд а йолаш. Цо таро хулийт дулх, даьтта, шура, ялат алсамдаккха, цунца дувзаденна нах кхачанца дикагIа Iалашбе. Нагахьа санна хьалха республике зе деш 80 боахам хиннабале, укх шера 12 мара бисабац уж.

Тоалуш латт наьха социальни хьал-таро. Хьалхарчул дуккха дукхагIа хьалъяьй наха чуIе фусамаш, наьха хьашташ Iалащде лаьрхIа больницаш, тикаш, столовеш, берий бешамаш, культурни учрежденеш. Дерригача вай вахара тIум а хинна дIаэттай сага фактор. Ала деза, вай республике даим нахаца дага-диста боалаш, цар яхачун лоархIам беш, къахьегамхой хьаштий цахаддаш йоакхо еш бола кулгалхой дукхагIа хулаш латталга. Массе нахаца массаза а Iнмерза, безаме, эзделца ва Надтеречни районерча «Гвардейский» яхача совхоза директор А. Завгаев.. Визза перестройка пропагандист а кердачун гIонча а боахаман нахан пайдане дар дувцарий новкъост а из волга кхетаде хала дац, цо совхоза болхлошца къамаьл деча хана ладийгIача. Цудухьа наьха вахаре хинна хувцамаш уж чIоагIа раьза беш да. Укхаза лоаццача хана хьалъоттаяьй вIаштIаръяьча коттеджий бIарчча поселок. Цу фусамех дукхагIъяраш къонача дезалашта дIаеннай. Хьалдаьд башха дика культура ЦIа. Механизаторашта болх бе аттагIа хургдолчча тайпара ремонт а яь, тоаяьй мехмастерской а автогараж а. Масса а йолча бригадашка, фермашка столовеш яьй, салаIа моттигаш вIаштIехьяьхай.

Амма тахан вайцара къаьста дIадодача укх шера деррига а дега лоIам беш хиннад аьлча-м ниіса хургдац. Промышленносте а юрта боахаме а нах кхачанца, фусамашца, тайп-тайпарча товаращцен гIулакхашцен Iалашбеча а нийсденнад вас хулаш дар а къахьа дар а. Халахете а, хIанз а болаш ба вайна юкъе шоай хьашташ кхоачашхилча кхыдолчоа сагота боацараш, дисциплина телхаераш, эсала продукци арахецарца доккхий зенаш дераш, халкъа рузкъа зехьа доадераш, хабара мара перестройкана гIончий боацараш. Цу гIулакхо лерттIа лакхбалийтац республика экономика, культура, социально дегIаахара боарам.

Доккхий а лоархIаме а декхараш да Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша кхоана дIадолалуча кердача шера кхоачашде дезараш. Беррига низ тIабахийта масса а долча вахара даькъе кIоаргъе еза перестройка, демократи, гласность, производство вIаштIехьйоаккхача юкъеоза еза пайданегIа йола формаш а методаш а, чIоагIбе беза нахацара бувзам, царна кхетамбалара болх, айбе беза хIаране бехктокхам.

Хьакхаьчад керда шу — машара а иразе а шу — шиъ чоалханеча декхаращца, планаща. Уж вай тIехдика кхоачашъергья. Иштта я советски наьха оамал — лаьрхIар кхоачашдеш. Керда шу даькъала, иразе хилда шун, дага мел латта дика хIама кхоачаш хилда шун, хьамсара новкъостий!

АРЕНДНИ ПОДРЯДА—ШЕРРА НИКЪ

Ший долаш санна...

Толаме чакхдоаккх ер шу Ачхой-Мартановски района «Бамутский» совхоза хьайбаш леладераша. Масала, паччахьалкхенна шура дIаялара план 131 процент кхоачашйир цар. Цу гIулакхо йиш хилийтар из продукци дIаялара карарча пятилетка кхаь шереи бархI беттеи декхар кхоачашде. Цу тайпара, КПСС XXVII съезд чакхъяьнначул тIехьагIа, цун решенешта жоп а луш Даьхенна шура дIаялара шийттталагIча пятилетка план диъ шера кхоачашъергья, аьнна, шоаш деннача деша дай а бошоаш чакхбовла таро йолаш ба уж.

Хьалхашка латтача декхарех иштта дика лоархIабеш къахьега вIаштIехьдоалийтача гIулакхех дувца дийхача цу совхоза шурий ферма заведующе Муршадиров Шамсуде аьлар:

— Толамаш даха новкъостал ду тхона эггара хьалха арендни подряд юкъейоалаяро. Вешта, хозрасчетагIа оаха болх бу хIанз диъ лагIа шу да. Къахьегам цу хьисапе вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа, шиъ болх кхычо бергбоацилга, мело йича коллективо мегийтаргдоацилга ховш, хьадечох хIаране бехктокхам лакхбеннаб. Цунца цхьана чIоагIбеннаб царна юкъера барт. ПодрядагIа болх бара оттаьйча договората белгал мел даьккхар цIенхаштта кхоачашделга хьадех хьайбаш леладераша цкъаза кхыметтел совхоза кулгалхошкара, специалисташкара. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда аз. Соахка июль бутт чакхбоалаш дар из. Цхьатарра шозза: цкъа шин сахьатаи тIаккха шин сахьатаи ткъаь минутаи графико оттаьйча ханал тIехьа шоашта моша доакъар деча, латкъа райкоме баха кийчбенна доярка халла мара совцабаланзар сона. ХIаьта а из кхоачамбоацар нийсдалийтарах хьахинна зе — яккханза йисача шурах доагIар — цу гIулакха бехке хинначар меттаоттадалца Iа-м Iанзар ферма совет. Цул тIехьагIа тхоца иззамо «бегаш» бе йиш йоацилга кхетадир цар.

Хьалха санна Ставропольски, Краснодарски краяшка, кхыча моттигашка шинараш, доахан лехаш лела дезаргдоацаш вIаштIехьдаьккхад хIанз ферме гIулакх. Iул тоадара гIулакха шоай дикагIа долча доаханах хьахинна Iаьсий хьалкхедеш, хIара шера кIезигагIа дале итт процент доахан хувц.

Племенной, зооветеринарни болх эргабаьккха тоабаро, шура алсамъяккха новкъостал деш хиларал совгIа, дика экономически пайда а бу. Шоай Iул кердадаьккхачул тIехьагIа, кхыча боахамашта дохка а хул цига хьалкхеду шинараш.

Укх шера планал бархI Iасилг дукхагIа хьалкхедаьд цу ферме. Дукха шура луча доахан даьраш къаьстта леладу, лаьрхIа оттаьйча рационах кхоабаш. ЗIамигача берашка санна хьож царга Эскиева Нура. Цудухьа хIанзалца укх шера цхьаккха а юкъерадаланзар. ХIаранена дийнахьеи буси 600 граммага кхоачаш дулх тIакхетийт укх Iан деношка а.

ТIеххкхоачашйир цу боахама къахьегамхоша дулх дIадалара шера план а. Цу толамга кхачарах дувцаш совхоза директора Муталиев Сулимана аьлар:

— Дорстадара бацха йоакхо а ца еш, хьалха юкъера дозал 250 килограммага мара дIа ца кхоачаш дулха дIателар оаха хьайбаш. Из бахьан долаш цу гIулакхо доккха зе дора, низткъа мара кхоачашъюлацар планаш. Деррига хувцаделар хьайбаш арендни подрядагIа леладе дIаделча. Тамаш еш хул, тхо долча балха опыт Iомае баьхкараш, дулха оаха кхоаба хьайбаш бIаргадайча. Дикача дас санна хьожаш леладу уж арендатора Читаев ТIурас. Цудухьа тIагIолла кулг хьекхача пIенда ца хоалуш дарста да. Дийнахьеи буси юкъера лаьрхIача 750 грамм совгIа дулх тIакхетийт хIаранена. план 500 грамм йолаш. ХIаьта цо хIанзалца дулха дIатийнача доахан дозал юкъера лаьрхIача 374 килограмм хиннад. 350 килограммал кIезигагIа озаш цхьаккха хиннадац.

Шишша бIаь килограмм долаш шиъ дIалучул, сона а боахама а пайданегIа да царех хIара бежан йиъ бIаь килограмм долаш дIаделча. Из хов сона дика, кхычар кхетадича а аз бечул вогIа болх бергбац. ДоагIа доакъар дIа а телаш. лерттIа доал дар мара кхы хIама эшац хьайбашта, лоацца жоп лу Читаев ТIурас. хьайбаш иштта дорстаде мишта карагIдоал хьа, яхаш, хаттараш деш шийна тIехьара ца воала хьаша нийсвелча. ХIаьта ТIурийна моттар дац из, цо дерrига да.

Шоаш хьадечох иштта дог лазаш ба фермера кхыбараш а, масала, доярках Муршадирова Iайдат, Хакимова Зайнап, Духигова Бирлант, Метрищева Мелижа, хIаьта детташ долча доаханга хьожаш бола скотникаш Димаев Висхажи, Батигов Шавалу, кхыбараш.

Вайна ма харра, хьайбаш Iангара дахар фермай болхлошта эггара бехктокхамегIа ха я. Из толаме чакхъяккхара фу даьд дувцаш Ш. Муршадирова аьлар:

— Доахан ахканарча лагере дIа а дига, тIатеIа къахьийга хьалххе а тешшаме тоайир хьайбай помещенеш. Из болх бара цхьан хана шабашке ухаш лийнача нахах вIашагIъелла лаьрххIа бригада оттайир совето, хьадечох шоай ахчан фондера цунна ахча а телаш. Мукъа йолча хана эшача топпар хьоахаш, кIир тохаш дакъа лоацаш дояркаш, скотникаш шоаш а хилар.

Арендни подрядагIа леладе лаьтта хьа а ийца, цунна шоай доалахьа долчоа санна доал а деш, шортта Iалацдир доакъар кхаш леладераша а. Масала, силос планал дукхагIа 600 тонн гаргга кийчйир, хIаьта йол — 244 тонн, и. кх. дI. Деррига хьайийцача Iангара доаккхача хIара хьайбана лаьрхIа 24 центнер доакъара единицага кхоачаш Iалащдаьд из. ДукхагIдар цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах а да. Ферма болхлой къаьстта гIадбугаш хIама да из. ХIана аьлча цу гIулакхо йиш хулийтаргья дулх, шура яккхарга дIадодар лохде.

— Хьайбаш толаме Iангара дахара районе яьржача социалистически яхье чакхдоалача шера шоллагIа моттиг яьккхар цу коллективо.

М. ХАМАТХАНОВ.

Надтеречни района «Знаменский» яхача совхоза шурий-товарни ферме Джабаева Малика балха ена бархI шу гаргга да. Цу хана доярка йолаш цига къахьегаш яр цун нана Азарат а. Пенсе яха, шиъ ха хьатIакхаьчача, йиIига дIаелар цо ший группа.

— Наьнагара эстафета хьаэца сай карагIдаьнна дика хет сона, — йоах Маликас. — Цо санна хьаьнала къахьега ловш я со.

Джабаева ферме дикагIчарех цаI я. Дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара 9—10 килограмм шура йоаккх цо. Из дикка планал дукхагIа я.

Укх шерара шиъ планаши социалистически декхараши ханал хьалха кхочашдаь а яьнна, XII пятикетка диъ лагIча шера чотагIа къахьегаш я из.

СУРТА ТIА: М. Джабаева.

ЯХЬА ДНЕВНИК

Дика чакхдаьккхар ер шу Сунженски «Райтопсбыта» коллектива болхлоша. Уж шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархIабергболга хьахьекхар цхьайтта бетта итогаша. ПланагIа 575 эзар сом долаш, цар маьхалдаьккхар 605,4 эзар сома маьха доагор. Цул совгIа, 59 эзар сома наха гIулакхаш дир. Из а планал тIех да.

— Тха базо республика шин районе баха нах доагорца Iалашбу, — аьлар «Райтопсбыта» директора Цечоев Шахмарзас. — Планага диллача укх шера из оаха маьхалдаккха дезар 633 эзар сома. Цу декхарах 20 декабре лоархIайир тха коллектив. Хьалхарча аргIагIа доагор дIакхачийтар инвалидашта, парте, тIома, къахьегама ветеранашта, Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш хиннача бIухошта. Доагор дIакхахьара «Райтопсбыте» я 9 автомашина, 3 трактор. Моахьаш дIакхухьача къаьстта белгалбаьлар шофераш ХашиевгIар Беслан, Мухьмад, Башир, тракторист Балаев Хьажбийкар. Цахаддаш шоай нормаш тIехкхоачашъеш хьабаьхкар уж.

* * *

Гудермесерча медицински инструменташ хьаеча завода коллективо дерригача технико - экономически хьокхамех йола карарча шера планаш кхоачашйир 29 декабре. Цо аьттув белар лийрхIачул совгIа 125 эзар сома маьха продукци хьае а маьхалъяккха а.

Хьинар дола нах дукха ба заводе. Уж ба предприятесий даьккхараш а из хьаллоаттадераш - а. Къаьстта белгалъяха лов шоай социалистически декхараш ханал хьалха кхоачащдаь яьнна П. Алиевай, А. Арцуева, В. Кобелева бригадаш. Цар цIераш сийлен Улга тIа яьхай.

Завода коллектив дика оарцагIъяьннай Армене мохк агарах хатар хиннача наха гIо-новкъостал дара. Цига цар дIаяхьийтай духхьал Нохч-ГIалгIай республике мара хьаеш йоаца Илизарора аппараташ, дукха спицаш, маьхий, шинаш, кхыйола медицински инструменташ.

Цул совгIа, шоай соцкультбыта бюджетера заводчанаша № 700412 йолча чотагIа дIахьожадаьд 120 эзар сом, хIаьта иштта субботник даь даьккха 3 эзар сом а.

Ткъаь иттлагIча декабре завода коллектив XII пятилетка диъ лагIча шера, чотагIа къахьегаш хиннай.

* * *

Ачхой - Мартановски района СаьмуIашке яхача юртарча бувзама отделене болхлой дикача хьокхамашца накъабаьхкар Кердача шера. Ноябра хьалхарча деношка кхоачашйир цар шийтта бетта планаш. Шера лаьрхIар 25400 сом долаш, 27200 сом тарифни пайда баьккхар цар хьалхарча цхьайтта бетта. ХIанз из цифра кхы а алсамагIа я.

Iалаьмате халача хьалашка кхоачашъяьй бувзамхоша шоай план. Каст-каста Грознеца бувзам хилац, юкъ-юкъе мара болх биц юртарча телефонаша. ДикагIчарех яц уж чубагIа помещенеш. Кхычахьара хьаьхка посылкаш Iояхка моттиг хилац кхыметтел.

ХIаьта, юрт-м 12 эзар гаргга саг вахаш ма йий. Тоае езаш я переговорни пункт.

— Дале а, тхоай низ дIакхоачар ду оаха план кхоачашъяра, наха тоам бара, — йоах бувзама отделене начальника Амаев Зайнде. — Тхоаех тийша доаца кхоачамбоацараш дукха дале а, дог диллац оаха балхах, бIукъожа ца беш къахьег. Дикадар ала лов сона бувзамхоех Ибрагимова Асмартах, Шанаева Любайх, Надырова Дошойх, кхычарех. Цар хьинаро толамга бода никъ баьккхаб.

* * *

Дикача хьокхамашца накъабаьхкаб кердача шера «Грознефть» яхача производственни объединене къахьегамхой. Бутт хьалха кхоачашъяьй цар газ яккхара план. Шу чакхдалале лийрхIачул совгIа 130 миллион кубически метр доагор даккха дош а денна, хьинаре къахьегаш ба уж хIанз.

«Iаьржа дошув» доаккхараш а цхьа кIира хьалха баьлар шоай карарча шерара декхараш кхоачашдаь. Плацал дукхагIа 126 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар цар.

Хьинаре болх беш йола подразделенеш дукха я «Грознефть» яхача объединене. Царех я «Старогрознефть» УБР-ера Т. Галялутдинов керте латта буровой бригада. ШийтталагIча пятилетка диъ лагIча шера декхараш кхоачашдаь йоалаш латт из. Цунна нисса болх беш я Горячеводски УБР-ера А. Дроворубова кулгалду буровой бригада а, дукха кхыяраш.

* * *

Керда къахьегама шу «Кавказэлектромонтажиз о л я ц и я» яхача специализированни управлене Грозненски участка коллективо дIадоладир 22 декабре. Цу ханале дерригача технико - экономически хьокхамегIа йола XII пятилетка хьалхарча кхаь шера планаш кхоачашйир цо. Дукха балхаш даьд укхазарча къахьегамхоша Нохч - ГIалгIайчерча электростанцешка.

Изолировщикаша доккха дакъа лоац йIовхал - энергетически ресурсаш кхоеча, хIана аьлча, цар дечох чIоагIа тийша да электроэнерги зехьа ца йовр, авареш ца хилар. Из болх беча хьалхалатташ хьабаьхкаб бIарччача шера Катаева Хижан, Темирсултанова Кульсум, Магомадова Зоя, Пашаев Iийса. Юкъера лаьрхIача шоай декхараш 110 процент кхоачашду цар.

Изолировщикел цхьа ди тIехьа мара баланзар шера декхараш кхоачашдара «Южэнергохимзащита» яхача специализированни управлене Кавказски участка къахьегамхой а. Дукха балхаш даьд цар № 3, № 4 йолча электростанцешкеи «Грозэнерго» сетевой предприятешкеи оборудовани мукх ца яийтара балхаш деш. Шу чакхдалале планал совгIа 8 эзар сом цIена пайда баьб участка коллективо.

— Дика къахьегаш хьабоагIа тха коллективо Макеева Людмила, Гусев Валентин, Вовченко Юрий, Ефанов Виктор, — йоах участка кулгалхочо Ахаев Вахас.

* * *

Октябра хьалхарча деношка массадолча технико-экономически хьокхамегIа йола 1988 шерара план кхоачашъярах рапорт делар художественни промыслай производственни объединене коллективо. Тахан керда толам баьккхаб, аьнна ала бокъо йолаш я из — планал совгIа 4240 эзар сома маьха халкъа эша товаращ хьа а даьд, маьхал а даьхад.

Беррига низ дIалуш овсаре къахьегарца белгалбаьннаб фабрике бригадир А. Пронина, инженер В. Дворецкая, болхлой М. Ужахова, Х. Нагоева, З. Озиева, кхыбараш.

РЕСПУБЛИКА КХОАНЕ

Парте XXVII съезда решенеш, XIX Еррнгсоюзни партийни конференце установкаш кхоачашъеш республика къахьегамхоша цхьадола толамаш даьхад. Нохч - ГIалгIайче экономически социальнси дегIайоалаеш ма йоаггIара дIахьу радикальни экономически реформа, юкъекхувл боахама керда механизм. Промышленность кердача техникаца Iалашъю, предприятеш эргаьха тоаю, уж боахама бIарччача расчета тIен самофинансированеген йоах. Еррнгача предприятеех 67 процент яраш иштта болх беш я. Арахецача еррнгача промышленни продукцех цар хьаю 80 процент яр. Къахьегама коллективай балхах бухсоццаш хьахулар дукхагIа да, продукци яккхарга дIадодар лохду, производственни потенциалах дукхагIа пайда эц.

Кердача хьалашка болх беча предприятеша план дикагIа кхоачашъю, дикагIа да цар технико-экономически хьокхамаш. Масала, «Грознефть» объединени, 1988 шера 1 январе денз боахама бIарччача расчета тIеи самофинансированеген яьйна болх беш я. Цун боахама балха кIийлен тIа ба, производственни социальнии дегIаахара юхь дIайолаеча эггара лоархIаме хиларах тарра, хьабоала пайда. Укх шера алхха хьалхарча 9 бетта объединенега 59,3 миллион сом пайда кхаьчар, вешта аьлча план 110,7 процент кхоачашйир.

Боахама расчета тIа ялар бахьан долаш толамаш даьхад Грозненски кога гIирс беча фабрика къахьегама коллективо. 1988 шу долалуш дукха совлен бийдали материалаши яр фабрикага. Ца эша материалаш, оборудовани йохка йиш хилар, хьайийллар уцененни кога гIирс бохка тика. Производственни план «Грознефть» объединене а санна тIехкхоачашйир. Заданел дукхагIа 100 эзар сома маьха кога гIирс арахийцар, договорагIа продукци лоаттаяра план йизза кхоачашйир, 682 эзар сом пайда баьб, вешта аьлча план 160 процент кхоачашъяьй. Уж толамаш даьхад кога гIирс беча фабрикас продукци дикагIа хьаяр, керда моделаш юкъейоалаяр, тарифаш кIезигьяр, къахьегама овсарле лакхъяр бахьан долаш.

Иштта дувца доагIа «Промавтоматика» НПО опытни заводах а. Укх шера хьалхарча ийс бетта 1,9 миллион сом пайда бир цо, договорегIа продукци лоаттаяра план кхоачашйир.

ДIадахача шерачул дукхагIа арахийцад республике халкъа эша товараш а. Алкогольни маларий мах юкъе боацаш 426 миллион сома маьха хьадаьд уж, вешта аьлча оттаяьча заданел 4,6 проценти, 1987 шера хинначул 11,6 проценти дукхагIа.

Иштта дола масалаш доаладе йиш яр кхыча предприятеех лаьца а.

Вакъда, еррига предприятеш яц ништа ка йоалаш болх беш. Республика бIарчча хьаийцача соахкарчул лохагIа я духхьаларча бувзамегIа заказашка хьежжаи договорегIеи продукци лоаттаяра процент, 98,1 процент хиннача 96,9 процент мара хиланзар из. Къаьстта лоха хилар из процент Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета кара йолча промышленносте — 93,1 процент.

БIарчча хьаийцача республике пачхьалкхенга дIа ца кхоачийташ йисай 49 миллион сома маьха промышленни продукци. Цох доккхагIа дола дакъа лоац «Грознефтеоргсинтез» объединене (24 миллион сом). ХIаьта цементни заводо — 2,5 миллион сом, «Силуэт» объединене — 2,1 миллион сом.

Договорни декхараш кхоачашдара даькъе дикка тIехьайисай Заводской, Ленински, Наурски, Ачхой-Мартановски, Сунженски районий промышленность.

Республика бIарчча хьаийцача хIара йиълагIча предприяте кхоачашдаьдац потребителашта продукци лоаттаяра договорни декхараш. Из бахьан долаш 8 миллион сом гIод такха дийзад. Бакъда, дуккхача даькъе из цу предприятей бехкагIа а дац, царга шоай ханнахьа дIакхачийтаяц материалаши комплектагIа йоагIа изделеши.

Промышленносте цхьадола толамаш даьха дале а, капитальни гIишлош хьалъяра план кхоачашъяц республикас, эггара хьалхарча даькъе нах чубаха цIенош хьалдара яр а йолаш. Промышленностах вай дийцар укх шера ийс беттахи итт беттахи доагIар мара дацар. ХIаьта цIенош хьалдеча, пятилетка йолаеннача хана денз а да. 1986—1987 шерашка планагIа хьалде доагIар 339 эзар квадратни метр цIенош, хIаьта 237 эзар квадратни метр мара хьалдинзар. Кхы дикагIа дац из укх шера а.

Кхы а вогIа да соцкультбыта гIишлош хьалъяра гIулакх. Пятилетка хьалхарча шин шера 840 маьнги бола больницаш хьалъе йоагIача 140 маьнги бола больницаш мара хьалъянзар, вешта аьлча, план 17 процент мара кхоачашъянзар. Цул дукха дикагIа дац школаш хьалъелга а. 10850 моттиг йола школаш хьалъе йоагIача 4200 моттиг яраш мара хьалъергьяц, вешта план 38,7 процент мара кхоачашъяц. ХIаьта вай республике къаьстта дукха эш школаш, хIана аьлча дерригача берех шоллагIча смене деша ух 35 процент дараш, вешта аьлча Российски Федераце эггара дукхагIа.

ГIишлош хьалъяра декхараш кхоачашдац «Чеченингушстрой», «Чечингагропромстрой» объединенеша, гIишлон материалаш хьаяра дараш — «Чеченингушстройматериалы» объединене.

Пачхаьалкхен аграрни политика кхоачашъеш республика юрта боахама къахьегамхоша цхьадола толамаш даьхад. 10 бетта 297,2 эзар тони ялат даьккхад, гектара тIара юккъера лаьрхIача 20,9 центнер а йоаккхаш, вешта аьлча, дIадахача шера даьккхачул 2,2 центнер дукхагIа. ТIехккоачашъяьй ялат, шекара свеклаш, тхьамка, харбазаш-пасташ, шура, дулх, тха даккхара планаш. ДIадахача шера яьккхачул цхьан Iаттагара лерхIаш шура 146 килограмм дукхагIа яьккхай.

Республике шерагIа ярж дезалеи арендни подрядаш. Цар продукци дукхагIа лу.

Из иштта дале а, баха нах планагIа ма боаггIара Iалашбинзар цхьайолча продукташца. Сомаши комараши лоаттаяра план 87 процент, комсаш — 53 процент, фуаш — 86,7 процент мара кхоачашъянзар. ХIаьта Госагропрома предприятеша дIа ца луш ийсай 7,5 миллион сома маьха продукци.

Республике бахача наха маьхагIа 15 процент дукхагIа гIулакхаш даьд, хIаьта бытовой дараш — 13 процент. Бакъда, Министерствайи ведомствайи 59 предприяте бахача наха маьхагIа гIулакхаш дара план кхоачашйинзар. Кхычарел вогIа болх баьб «Чечингавтотранс» объединене, бувзама управлене, туризма совето, кхычар.

Пятилетка кхаь шера розничии товарооборота боарам 10,8 процент лакхбеннаб, цунца общественни кхачан бар а болаш. Цох пачхаьалкхен торговле гIолла 6,3 проценти потребительски кооперацe — 12,5 проценти. Бакъда, торговлера гIулакхаш дика дац, овлангара хувца дезаш а да. Во я цун материально - технически база, эсала дегIайоагIа товараш дохкара прогрессивни формаш. ХIаьта 1988 шера 10 бетта план кхоачашъяьяц пачхаьалкхен торговле 83 проценти потребкоопераце 97 проценти мара.

Дерригa дувцача ца хьоадича далац республике экологически хьал тоадара гIулакх а. Промышленносте аракхувса зене хIамаш кIезигъяра гIулакхаш ду. 2000 шерага кхаччалца йолча хана отта а яь, кхоачашъеш я гонахьара сфера лораяра программа. Из иштта дале а, Iалам бIехдеш дукха зе ду хIанз а городской транспорто.

1989 шера республика экономически социальнои дегIайоалаяра план оттаяьй принципиальни кердача структурагIа. ДоговорегIа долча маьхегIа арахеца продукци 2142 миллион сома маьха хургья, 1988 шера хиннaчул 3,5 процент дукхагIа а. ДукхагIа арахецаргья машинаш, прибораш электротехнически мехкдаьтта промысловии продукци. Бакъда, мехкдаьтта доаккхилга 3,5 проценти газ йоаккхилга 4,2 процент лохлургда.

Мехкдаьтта чакхдоахачей мехкдаьттан химеи промышленносте хьалъергья керда технологически комплексаш.

1989 шера республике капитальни гIишлош хьалъяра планаш геттара йоккха я. Республике гIолла хьожаеча капитальни вложеней берригa боарам 527 миллион сом хургба, 1988 шера хиннaчул 2 процент дукхагIа. ДукхагIа хьалъяь йоахаргья школе даха ха йоацача берийи амбулаторно-поликлинически учрежденеш, юкъерча дешара школаш.

«Жилье-2000» яхача программагIа хьалдергда 319 эзар квадратни метр хула нах чубаха цIенош. Царел совгIа, индивидуальни хьисапе хьалдергда 445 эзар квадратни метр хула цIенош.

1989 шера республике бахача наха маьхагIа 140 миллион сома гIулакхаш де лерхI, укх шера даьчул 7,7 процент дукхагIа.

Города Грознеи республикан экологически хьал тоадарга дIадохийтаргда 20 миллион сом гаргга ахча.

Нохч - ГIалгIай АССР экономически социальнои дегIайоалаяра план оттаяьй кхоачашъеш йолча экономически реформага хьежжа. Из кхоачашъяро дегIабоалабергба халкъа боахам, тоадергда бахача наьха вахара материально-культурни хьал.

А. МАЛЬСАГОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, НГIАССР Госплана председатель.

Грознерча промышленни предприятешта юкъе къаьстта белгалйоалаш я «Союзавтоматстром» яха опытно-экспериментальни завод. ШийттaлагIа пятилетка йолаелча денз цун интернациональни коллективо цхьа бутт дIабахийтабац пачхаьалкхен планехи ший социалистически декхарехи лоархIа ца еш. Иштта лакха хилар цар гойта хьокхамаш укх шера а.

Иштта дика болх бара, коллектива къахьегама хьинар айдара, толамаш совдахара, нах оарцагIбахара керттера бахьан да завода хIара болхлочун хьаштий йизза йоакхо елга. Царна лаьрхIа хьалъяьй бIарчча микрорайон, шоашца тикаш, школаш, аптека, берий бешамаш а йолаш.

СУРТАШ ТIА: 1) (аьрдехьара аьттехьа) Н. Кинякина, Л. Овакимьян, Л. Обраменко, А. Попова, В. Джокашвили; 2) бригадираш М. Чебиеви А. Мостовойи.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ЛАЬТТАНЦА ДУВЗАДЕННА ВАХАР

Лаьтта... Мел доккха маIан да цу деша! Мала варгва цун мах баь? Лаьтта — из да сага вахар, цун ираз, цун тIехьале. Са мел доалла хIама лаьтто кхоаб. Ший ханна, из деррига юха тIа а эц. ТIаккха фуд сага вахаре кхы цул дезагIа?

Йокхкий а йIаьхий а я лаьттан къайленаш. Дукха адамаш дIаихад, деррига вахар лаьттанца дувзаденна хиннадале а, йолчча бесса, цун къайленаш яйза дала ца могаш. Е хьалха а, е хIанз а мега а дац, е могарг а дац долчча бесса лаьтта дайза валеи цун беркатах Iаьба валеи.

Лаьтта дукха а дезаш, цох къаьста ди меттел, сахьат даккха ца могараш а бац кIезига. Дега ма хетта цох пайда эца шоай вIаштIехь ца доале а, могачох цу тIа кхача гIертараш а ба тахан вай вахаре.

Со хийцца ала йиш йолаш ва царех цаI «Экажевский» совхоза коартолаш кхееча звенона керте латта Аушев Ювсап ва, аьнна. Цу боахаме меттел, районе а дикагIболча механизаторех лоархIаш ва из. Цун цIи шаьра йовзаш я районе а республике а.

Сона дика вовз Ювсап. Укх юрта хьалкхийнав со, укхаза деша а ваьгIав. Цудухьа да аз яхар: къаьна механизатор, сагага дIахатта ца дезаш, сайна дика вовзаш хиларца. Из ше меттел, цун оамалаш а дика йовз сона. Оамалаш-м, тамаш йолаш я цун, хIаьта а, цу хьакъехьа кIеззига тIехьагIа дувцаргда аз.

Аз лакхе белгал ма даккхара, совхозе къаьнача ахархоех цаI ва Ювсап. Из боахам Iобиллача хана денз, вешта аьлча, Казахстанера вай цIадаьхкачул тIехьагIа, юххьанца укхаза болх дIаболабаьчарех ва из. Царех дукхагIа долча шерашка коартолаш кхееча звенона керте латташ хьа а воагIа.

Дукха, тайп-тайпара халонаш нийсъеннай цунна бIаьхача къахьегама новкъа. Къаьстта хала хиннад уж хьалхара шераш кхувш воагIача зIамигача сага. Ший къахьегама биографи-м цо Казахстане дIайолаяьяр. Геттара зIамига волаш качдера цу зIамигача кIаьнка цIен дукъ. Фу дергда, иштта хиннад-кх из цу хана! ТIа дай а боацаш биса из тайпа кIаьнкаш, эзараш хиннаб цу къизача шерашка. Цхьанне дIатIа ца ийцача доалий тIаккха из цIен дукъ? Из «ираз» хиннад-кх цу хана Ювсапа а. Цудухьа, юххьанца ший Даймехка болх дIаболабаьча хана, ловзарга водаш мо мара хала хеташ хиннадац зIамигача сага балха водаш.

Тхьовра лакхе аз ма аллара, цхьан юкъа кIезига къийсадац Ювсапа цхьацца йолча халонашца. Геттара шийна хала хилча, Казахстане ше Iайша из Iазап дага дохар цунна.

Дика дагайоагIа Ювсапа дIаяха уж хала ханаш. Хийла сага бIаргех хи-тIадам баьккхаб цо, цу халача, бирсача шерашка хинна из унзара сурт дувцаш, дIаяла маьхка чIегилг йоацаш, хийла венна цига дIавелла вовза, веза, гаргара саг вувцаш.

Цудухьа да Ювсапа тахан лаьттах дог лазаъ а. Унахочунга хьожаш вола камаьрша лор мо, къахетаме ва из цунца. Нанас бер мо лораду цо из. Дас дикача воIах мо доккхал а ду цо цох!

Из деррига а сендухьа да? Цкъа-дале, цо дика кхетаду, лаьтта — из сага вахар хилар, шозлагIа-дале, сискалах кер бнза лийннавац из зIамига волаш. ГIанахьа, хийла маькха чIегилг духьала ухаш, кIезига бийсаш дIакхихьаяц цо. Цудухьа, цунна дика хов лаьттан мах баьи, цун хам баьи атта саг варгвоацилга. Лаьтта — из хIанз цун цIийх лета «лазар» да...

Укх шера висавеце, хетаргахьа укх тIеххьарча иттпхийтта шера цкъа висавац Ювсап тIанийца ший социалистически декхараш кхоачаш ца деш. Из керте латта звено шерагара-шерага дукхагIа толамаш доахаш хьаенай даим а. Цхьацца долча шерашка, 170—180 центнер коартолаш чуийяьй цар, 125 — 130 центнер план йолаш. ХIаьта, цхьацца йолча гектараш тIара шишша бIаь центнер хулаш а ханаш хиннай.

ТIеххьарча массехк шера Ю. Аушев керте латтача звенос коартолаш кхею кха бIаь гектар да. Белгалдаккха доагIа, массе шера а из звено бIаьсти коартолаш дIаювш а, юха гураxьа из хьувкъам чуэцаш а, боахаме а эггара хьалха йистейоалаш хилар. Из иштта ца хилча, садуаш, корзагIваьле, цкъаза ше леладер фуд ца ховш а хул звеньевой. Укх шера белгалваьнна ший садуаш хилар из. Къаьстта коарзагIваьлар звеньевой ше тIанийца декхар кхоачашхург да хиларах дог тийша ваьлча. Укх шера бIаьсти а ахка а, юххера гуйре а, цIаккха ца хиннача тайпара, «моастагIал» лаьца хилар ахархошца. ТIеххьара Ювсапа кхетадир тIанийца декхараш меттел, е пачхьалкхен план а шоай хургйоацалга. Цигга юхевисар а коарзагIваьлар звеньевой. Сона сайна вовзачох а, из вовзараша дуккхачар хьаяхачох а, иштта я-кх цун из оамал. Аз лакхе ма аьннадарий, Ювсапа оамал ювцаргья, аьнна.

— БIаь шу укх дунен тIа кхы аз доаккхе а, дIахо кхы дош лургдац аз «из дергда», е «вож хургда», аьнна, — яхаш дувц звеньевойс. — Укх бIаьсте юххьанца айса денна дош дага доагIа сона! «КIезигагIа яле а, 150 центнер коартолаш чуэцаргья укх шера тха звенос хIара гектара тIара», аьннадар аз. ХIанз из сона мел къувл шоана хайча...

ДIахо звеньевойс дийцар дувца эшац. Керттера дар фуд аьлча, саг ший деналах ца вохар да. Бохам хиннабале а, бакъда, деналах вехавац Ювсап. Гуш да, укх шера, ший бехкагIа а доацаш, юкъагIа дисар, хьагIадоагIача шера юхаметтаоттаде из лаьрхIа хилар. Из аз яхац, е цо дош денна а е цу хьакъехьа цо хIама аьнна а, аз яхар цунна дIабIара хьежача гуш хиннар да.

Укх шера а 100 гектар яр звенос из хьувкъам кхебаь пайда. Звеньевойс ше ма-аллара, вIаштIехьа даланзар шоай декхараш кхоачашде. БIарчча ахкан а, цул тIехьагIа гуйран а, цIаккха цахаддаш лаьттача йоачаша, царна меттел, района берригача боахамашта а, «гIод» кIезига тоханзар. Цудухьа хиланзар Ювсапа юкъера лаьрхIача, цхьан гектара тIара чуэца бIаь центнер совгIа мара из культура, 130 центнер план хиннача.

Фу дергда, массаза балац-кх из аьттув а. Цкъа иштта хул, тIаккха вIалла дага а доацаш хувцалу деррига а. Ювсапа а дага хинна хургдац, селла аьттув боацаш яр шу иштта чакх мадаргдий аьнна. Вешта, цунна цох мел Iоткъам хиларах, фуннагIа а дувцарах, цох хIанз хьабала пайда бац. Керттера са ала безам бар — кердача шера, керда толам баккха аьттув балба хьа, Ювсап, алар да-кх.

ТIеххьара, Кердача шера даькъала бувца безам бар са Ювсапа звенона чубоагIа толашагIа бола болхлой Гагиева Люба, Аушева Лейла, Акилова АсмаI, Аушева Марем, иштта кхыбараш. Шун а хилда Керда шу даькъала, хьамсара новкъостий!

М. МУТАЛИЕВ,

Тоъам баь Iергдац

Дикача хьокхамашца накъаенай Кердача шера Малгобенски района «Кавказ» совхоза Муцагов Гелане кулгалду жа леладеш йолча бригада коллектив. Масала, жа дебадара шийтталагIча пятилетка план XIX Еррнгсоюзни партийни конференци йолалуча дийнахька кхоачашъе декхар тIанийцадар цо ший новкъостащца Гагиев Махьмадацеи Сегаури Бек-Ханацеи. КIийле йоацаш дацар цар де лаьрхIар. ХIана аьлча, ер пятилеткa йолалуча хьалхарча шера 171, 1987 шера 173 Iаьхар хьакъоастабир цар хIара бIаь жийна тIехьара.

Укх шера хIара бIаь жийна тIехьара 176 Iаьхар хьакъоастабир. Цу тайпара, карарча пятилетка планагIа 2750 Iаьхар хьалихебе безача, шин шераи ах шераи 2861 хьалихебир цар. Иштта овсаре къахьега шоашта аьттув луча таронех алар дийхача, Г. Муцагова дийцар:

Тха жа дахи февраль-март беттaшка. Цу хана даь Iоахарий унахцIена а дика дегIадоагIаш а хул. БIаьсти баь тIа арадаьхача, шоай ноаношца цхьана цу сахьате дажа долалу уж, сиха дегI а дахь. ЦIеначa фега а маьлхе а лела Iоахарий кастта доккхий хул. Цул совгIа, жа доажадеш хилча, доакъар телачул дарегIа а да. Из чIоагIа лоархIаме да хозрасчетни, подрядни хьисапе болх беча тхона.

Жа дахкача хана цхьан юкъа новкъостала самманщикаш хьаэц оаха. Цу наха помещенеш цIенъю, жена даа хIама тел, жаIуша шоашка яхар ду. Иштта декхар оттаду царна хьалхашка жа леладеча дукхагIча бригадашка. ХIаьта оаха кхы тIа а уж Iомабу жаIуй санна Iоахарашка хьажа, эшаш моттиг хилча царна дарба де. Вешта, оаха алхха цаIаш ийбу цу балха тIа хьа.

Подрядо хIара кепиг лархIа декхарийла ду тхо. Цудухьа деррига ду оаха продукцега дIадодар лохдара. Дика хаоттам латтача хана, кхыметтел Iай а доажаду жа хьун оасашка, каналий йистошка.

Кхы а цхьа хIама да жаIушта ха дезаш а лоархIаме а. ЙIоах а енна, баьца тIара тхир дIадаьннaчул тIехьагIа мара доажаде арадакх оаха жа, царна пехкашта хула лазар ца кхетийтара.

Кердача шера хIара бIаь жийна тIехьара 180 Iаьхар хьалихебе лаьрхIа да тхо. Цу гIулакха хIанзле тешшаме лард а еллай. Ший ханнахьа осеменени яь а дика тоаденна а да жийнаш. Iай уж кхабара тоъал Iалашдаьд дика гIожеи, можеи, концентрированнии доакъар. ХIанзе кийчо яьй жа дахнара. Бокъонца тоа а яь, жел йIоахъяьй, чухьа дезинфекци а еш цIенъяьй. Iалашъяьй эшаргйола молхаш, инвентарь, договораш увттадаьд сакманшикалла болх бергболча нахаца. Теш, хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде тхоай низ дIакхоачаргхиларах.

БЕЗАМЕ КХУВРЧ

Орджоникидзевская яхача станице укх деношка хьайийллай «Гриль-бар». Подвальни помещени Iалаьмате хоза кийчъяь вIаштIехьъяьккхай цу гIулакха. Эшаш мел йола оборудовани а оттаяьй.

Цхьаненна а дага дацар, саго теркал а ца еш, тиша мел йола хIамаши нувхаши чу а кхувсаш лаьттача цу помещенех иштта бIарг хьоасташ, хоза «Гриль-бар» хургмайий, аьнна.

Бакъда, хIамах бIу къожабеш боацача, барттайнача кхалнаха кулгаша хьаяьй из еррига хозне. Из кийчъяь шоаш баллалца, сатем боацаш къахьийгар цар.

Цу чу кхорзаш йола котамаш чIоагIа чам болаш я. Цига иштта хьаю кIаьда лавашаш, тайп - тайпара кондитерски изделеш йохк, кофе, кхыйола напиткаш ю. Хийла воккха саг воагIа цу чу чай мала.

Мичча хана хьо нийсвелча, нах хул цу бара чу.

ХIаьта уж безаме тIаний бу йоккха опыт йола Героева Аза керте латтача кагирхой коллективо.

ХIанз наьха, къаьстта кагирхой, дог гIоздоаккхаш чувенар безаме тIаэцаш пачхьалкхен пайда беш бола кхуврч а хинна дIаэттай станицера «Гриль-бар».

Т. МАЛЬСАГОВА.

Бераштa—дегагIозале

Укх деношка массехк традиционни хаттара жоп далар дийхар оаха «СелаIад» яхача берий журнала керттерча редакторага, цIихеза волча йоазонхочунгара Чахкиев СаIидагара.

Корр. — СаIид, сенца белгалдаьннад хьона чакхдаьна шу?

Ч. С. — Ер шу геттара дукха событеш йолаш дар. Цу массарешта юкъе къаьстта белгалдаккха ловра машар чIоагIбалара гIулакхаш. Гуш да, тIеххьарча хана цу хьалхехьа дукха дикадараш хинналга. Америка президент Рональд Рейган Москве вар, КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев Нью-Йорке хилар — исторически боккха лоархIам бола гIулакхаш да.

1988 шу перестройка диъ-лагIа шу дар. Тахан майрра ала йиш я из дика дIегIаенай, аьнна. Перестройка хьаллоацараш а цох тешараш а дукхагIа ба хIанз. Из да перестройка соцае йиш йоацилга тешалдеш.

Бакъда, дикадараш дукха хиннадале а, вайна ловчча тайпара дика дIадаханзар 1988 шу. Кхаьчар советски адамашка гIайгIа-бала а. Массехк хатар хиннад вай мехка — транспорте, авиаце, производствашка. Цу хьакъехьа эггара хьалха белгалдаккха дезаргда Армене мохк агар. Iалаьмате доккха туржаI да цига эттар. Хала бала ба цигарча наха тIакхаьчар.

ХьатIадоагIача шера вай массане сатувс перестройка дегIайоагIаш, машар чIоагIлуш гIулакхаш дIахо дIададахарга.

Корр. — СаIид, хьа вахаре, балха тIа малагIа хувцамаш хилар укх шера? Фуд хьа хьай произведенешка хьежашбарашка ала?

Ч. С. — Дика дIадайза даьннад тха журнал. Тахханарча дийнахьа дика чIоагIбеннаб тха подписчикашцара бувзам. «СелаIад» берашта кIорда а дергдоацаш, из цар безаме «хьехамча» а хургволаш болх бе гIерт редакци. Цунца дувзаденна цхьацца хувцамаш а реорганизаци а е езаш хилар тхо.

Дукха общественни болх а ба редакцес лелабеш. Йоазонхой союза линех а ба дукха лелабе безаш болх. Керда роман чакхдоалаш латт са. Из хургда кагирхой, цар вахар дувцаш. Кхы дукха хувцамаш хиннад ала сел йIаьха ха яц цхьа шу-м.

Корр. — Фу дар хьа «Сердало» газета дешарашка ала?

Ч. С. — Массанена ираз дIахьаш доагIалда 1989 шу.

Интервью йийцар Ж. БОГАТЫРЕВ.

Чакхдаьннад XII пятилетка кхоалагIа шу. Аттачарех дацар из республика юртбоахама болхлошта. Хаоттамо кIезига хьовзам бинзар кхаши хьайбаши леладерашта. Дале а, болх дика вIаштIехьбаьккхача гIулакх лерттIа дIадахар.

Шаьра къамаьлаш а дита, эггара хьалха практически гIулакхашка баьннача кулгалхоех цаI ва Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза председатель Амхадов Сапар Ахмедович. Укх деношка тха корреспондента деннача массехк хаттара жоп делар цо.

— Шу мишта чакхдаьккхад шун колхоза коллективо?

МайрагIа хила

— Боахам лелабара кердача хьалаша бокъонца тохаллийтай тха коллектив. Шерра юкъейоагIа аренда, боахама расчет, кхыйола прогрессивни балха формаш. Цо аьттув беннаб кIа, мукх, хьажкIаш чуэцара планаш дикка тIехкхоачашъе. ЛоархIадаьд тхо уж культураш паччахьалкхенга йохкара декхарех а. ГIадвугаш да ялат даккхарга дIадодар 1987 шера хинначул лохагIа хилар.

— Колхоза нертера гIулакх баьцадаараш кхеделга да. Фу аргда Iа цу хьакъехьа?

— Укхаза еррига таронаш оарцагIъяха аьттув баланзар тха. Колхоза коллектива хьагул а дир, паччахьалкхенга декха а декхар 3,5 эзар тонн баьцадаараш. Из планал дукха кIезигагIа да. Бахьан тIоадал дукха латтарах цу культурашта хулача лазарашта дарба де тхона цахар. Иштта хилар нарсаш, помидораш, кхыйола культураш дIайиначча кхашка. Масала, нарсаш хьа ца хула кхоалагIа шу да. Из фуд хьажа Москвера Iилманхой а бийхабар оаха. Цар яхачох. Шер-шера вай республике дIадувш дола нарсий ги дика ца хилар да. Керда нарсий ги лаха а дIаде а лаьрхIад оаха хIанз.

Белгал ца даьккхача далац, баьцадаараш леладеча ерригача бригадаша шоай таронашка хьежжа болх баь ца хилар. Духхьал Р. Кагерманова кулгалдер мара гаргагIортанзар декхараш кхоачашдара. ХIаьта З. Габаева, И. Эдиев, З. Тадаев керте латта бригадаш геттара тIехьайисар.

— МалагIа хьал да хьайбай боахаме?

— Из таханарчоа тха дикагIдола дакъа да. Масала, дулх дохкара план кхоачашъяьй 10 октябрь хьатIакхачале. Овсаре къахьийгад укх шера арендни хьисапе болх беча А. Катаева, А. Дабиева, Д. Сулейманова, С. Эльмурзаева кулгалдеча звеноша. Дулха хьайбаш кхоабача дика хьокхамаш гойтад цар.

ХIаьта а, даьчох кхоачам баь Iе дагаяц тха коллектив. Боккха теркам тIабохийт хьайбай Iул тоадара, доакъара база шеръяра, диццдац цу даькъе болх беча наьха хьашташ. Соахка денз тха шурийтоварни ферме хьадийллад хьайбаш леладерий цIа, дика тоаьй доахан чулатта корпусаш, наькъашка асфальт биллаб.

— Вай мехка юртбоахаме хулача перестройках фу аргдар Iа?

— Динза даргдоацаш хIама да из. Цхьабакъда, сов менъа лел гIулакхаш, массанахьа кхоачамбоацараш гучадувл. Бахьац цхьабараш кердачох, юхагIерт, раьза бац, Iобелх. Оалаш да-кх, котало майрачо мара яккхац. Долче, майрагIа хиладеза вай дерригаш а.

— Фу аргдар Iа газет дешарашка?

— ГIоза хилда шун Керда шу, аьттув балба!

СА ВАХАР ХОЗДАЬР—КЪАХЬЕГАМ

Да цIаьхха велар. Дукха ганзар нана а. Фо теха боабаь кIерам мо цунна тIеххьа атта дIаьлар из а. Иштта ше цхьаь аллийсар ахбаьдеча зIамигача цIалга чу пхи шу даьнна, гIелвенна тIаьхкаден тIа кхаьча цаI мара воаца кIаьнкилг. Лоалахоша бIарг-м локхар цунга. Шурий пела а маьхка чIегалг а яхьар. Бакъда, шоайцига дIа-хьа вига бахьацар. Хьанна хов цIаьхха баьхка цун гаргара нах хьаэттача лочкъаваьв оаш, аьнна дов дой а.

Бакъда, гучабоалаш бацар «эбаргаш». БоагIаргбий ерригача, ца йовзача, гаьнарча моттигашка дIа-хьа а бига Iокхайса нах. Юххера а казахий цхьа йоккха саг Iеяланзар. Кхыча юртара гIалгIай кхалсаг а йоалаеш ера кIаьнк дIавига, аьнна. Вокхан ший а хиннадар моцалла кIалдиса дадаш цIа дизза бераш. Дукха лийлар сесаг кIаьнк мархIа а велла гобоахаш. Юххера а укхун ца ховча эрсий, казахий меттаца а кулга-оамалца а детдом мичахьа да аьнна цар хьа а хьийха цига яхар из. Ше а, хIаьта цу кIаьнка дай а цхьан юртара хиларах хайра кхалсага кIаьнк хьанав.

Иштта нийсвелар вайнах Iобохийташ кхо шу даланза хинна Наьсаререча Экажкъонгий-юртара Гайтов Абукара Татархан Казахстанерча цхьан детдоме. Цу деношка КПСС областной партийни конференце ваха кийчлуш, из ха дагаеха ваьгIар из соца, дог чIехкаш бIаргех хий а дувлаш.

— Айса хьалде доладь цIенош дIакхоачаш а даь, коа-карта лостам бешше а, детдоме сайца бера ха дIайихьа нах хьоашалгIа хьахьехаргба аз, — аьлар Татархана. — 1961 шера се цигара цIавечахьа керттера сона дагадоаллар из да. Дика дар тхо тхоайла. Со мара гIалгIай бер а дацар цу 500 сага юкъе.

— Дукхача къамий доттагI ма хургвий хьо-м.

— Ва. Са новкъосташта юкъе бар уйгураш, татараш, эрсий, иранцаш, корейцаш, казахаш, немций... Дагарбаь а варгвац уж-м.

Ше мичахьара ва а ше малагIча къамах ва а ховш вацар Татархан 1961 шера ше цIавоалаве Кавказера гаргара нах баьхкача хана. ГIалгIай меттала ховш цхьа дош а дацар.

— ЦIавоагIаш сона эггара чIоагIагIа дагадаьллар цхьа хIама дар: лаьтта хургдийхьогI цига, яхаш. Се цIавоалаве баьхкараша лоамашка дах вай аьлча, со вар укхаза цхьа кхера мара хIама хургдац, яхаш. Дагайоаллар детдома подсобни боахаме айса Iомаяь трактористa говзал, кхедаь кIа, аьла ареаш, йолхьингаш, шерча вордаш... Хьалкхаьчача — са чудахар са, яхаш дувц Татархана. — Укхаза а яр трактораш, лаьтта, механизатораш.

Дайделар, паргIатдаьлар зIамигача ахархочун дог. Воддаше а юрта йисте уллача тракторни бригаде вахар Татархан. Доккхийча шонкаша кхаьла кулгаш а долаш, лакхарча дакъача дегIара къонах воаллар трактор ца лоталуш. ДIатIа а ваха «чIаркъ» аьнна из хьаллотайир Татархана.

— Укхох дика ахархо хургва, — аьнна белаж тIа кулг диллар сона цо, — яхаш дувц Татархана. — Из хиннавар Социалистически Къахьегама Турпал, юрта, мехка цIихеза хинна Албогачиев АртагIа. Кхелхар из цул тIехьагIа.

Хила а хиннав Татарханах визза ахархо. Из хьахьокхцун «Знак Почета», Къахьегама ЦIеча Байракха орденаша, «Золотая звезда ВДНХ» яхача медала, кхыча совгIаташа.

Ткъаь кхоалагIа шу да Татархана хIанз ше волча «Экажевский» совхоза кхашка ялаташ кхеду, дукхагIча даькъе хьажкIаш а кхееш. Дика йовз цунна цу ялата «оамалаш», дика Iомаяьй цун «къайленаш». Наьсарерча лаьтташка хIанз шерра кхееш йола гибридни фуна хьажкIаш юххьанца дIайолаяьр а из ва, хIара шера шишша планагIа йоагIа хьажкIаш а кхееш. Укх шера а кхеяьй планал шозза дукхагIа.

Хьувкъамаш-м во дац цу фун хьажкIий планашка диллача — гектара тIара 12 центнер. ХIаьта а Татархан цецвувлаш цхьа хIама да. Iаьдало ахча дукхагIа лу, яхаш уж кхее болабеннаб хIанз районе хьажкIаш мел лелаераш. Бакъда, хьувкъама мухь дукхагIа боалараш йицъеннай. Хьалха Наьсарерча лаьтташ тIа цIихеза хинна «Вир-42» яха сорт вIалла хьоаеш а дац хIанз. Татархана хIара гектара тIа 60—70 центнер фуъала яьха хьажкIаш кхейора цу сортах дола фу дIадувча хана. ХIанз укхаза дIаювш йола хьажкIаш дукхагIа долча даькъе доазол дехьара хьакхухьача сортех йола хьажкIаш я. Цар е шоай ханна кхача кхец укхазарча климатически а лаьттан а хьалашка, е кагий йолаш юс. Дика дар укхазарча лаьттаца дIаувш, товш дола сорташ хилча, йоах Татархана.

ХьатIадоагIа шу ший тайпара хургда Татархана. Звеньевой вац из хIанз. Арендатор ва. Кхо бIаь гектар лаьтта, цунна Iунал дара эша техника я цун доалахьа.

— Сай мел вола дезалхо а цу лаьтта къахьега Iомавергва аз, — аьлар Татархана.

ГIончаш кIезига хургбац цун. Укх деношка ваьр а волаш, виъ кIаьнки ши йиIиги я цун.

— Со кхеваьр а, са сий даьккхар а лаьтта да, — аьлар цо. — Из да бо долча хана денз сога дуненах безам болийтар а са вахар хоздаьр а.

Дика дар хIара ахархочун, сискал юача хIара сага дог лаьттаца иштта безаме хилча.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

БАРТ ЦАI ХИЛЧА

Доккхий хувцамаш хиннад укх тIеххьарча хана Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза шурий-товарни комплексе. Соахка укх хана цига хиннар хIанз цецваьннача вусаргвар. Из аз хIана ях аьлча, со хилар цу комплексе дIадахача шера аьлча а, 1987 шу чакхдоаллаш. Iалаьмате ийрча сурт дар цу хана цига сона дайнар. Воча хьале дар хьайбаш: эсала бар доакъара кхоачам, шийла яр хьайбай помещенешка, лоацца аьлча, дукха дар шоана кхоачамбоацараш.

Къаьстта белгал а даькка, цу хана аз зийна хиннар — комплекса коллектива юкъе боацаш хинна барт бар. Цига мел вар шоайла тIалеткъилга мара кхы деш хIама долаш вацар. Сен дувцаргда, из, безаме доацаш дар гуш мел хиннар. Цунга хьежжа дар-кх цу хана цар балха хьокхамаш а. ТIайица декхараш меттел, паччахьалкхен план а кхоачашийнзар цу шера комплекса хьайбаш леладераша. Дуккха а центнераш шура тIайисар царна цу хана.

Цу хьакъехьа массехказза яздаьдар оаха тхоай газета оагIош тIа. Цул тIехьа цига хувцаденнар фуд ха вахавар со цига укх деношка.

Лакхе аз ма аллара, тоъал хувцамаш хиннад комплексе. ИIайхен цIенеи я дIачу мел вахача помещенечу. Шортта Iалашдаьд доакъар. Хьалха санна, хIанз шоай са даа дезаргдац укхазарча хьайбаш леладерий. Цул совгIа, кхы тайпа да хIанз комплекса къахьегамхой хьашташ кхоачашдар а. Хиланза дарг мел доацар долаш да укхаза. Ший ханнахьа автолавка йоагIа, цул совгIа буфет а столови а йолаш я комплексе, болх беш я душ, долаш да иштта кхы дIахо мел эшар а.

Къаьстта белгалъяккха безам ба укхазара ЦIе уголок. Наггахьа мара, из тайпа хоза кийчъяь уголок яйнаяц сона. Цу чу доацаш хIама дац. КIаьдвенначунна цул хозагIа «фусам» кхы хила йиш яц. Гуш да, ший болх дукхабезаши цох доккхал деши йолча Ичиева Iабидата из болх хоза вIаштIехьбаьккха хилар.

Наьха санна хувцаеннай укхаза коллектива юкъера барт-цхьоагIо а. Хьалха мо шоайла вIаши тIа а ца леткъаш, цхьа барт а болаш, тIатеIIа къахьегаш боахк комплекса беррига болхлой. Цхьанне шоллагIчун га даькхе мара, кхы совлен дош оалаш саг вац цхьаккха а. Хоза деций из тIаккха? Эггара хьалха царна шоашта да из хоза.

Миштад хIанз комплексе паччахьалкхенга шура йохкара гIулакхаш? Цу хаттара жоп дала хала дац. Барт-цхьоагIон къахьегама дисциплиней мел йолча толамаш а хиннад лакха. Иштта хьадоагIа из-м, массе хана а. 2350 килограмм паччахьалкхен плани 2500 килограмм социалистически декхари долча, юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара укх шера укхаза яьккха шура, кхо эзар совгIа килограмм я. ХIаьта, планагIа ерига а цар дIаяла еза из продукци 906 тонн яр, тIайица декхар — 950 тонн. Уж декхараш цар кхоачашдаь дикка ха я. ХIанз укх сахьате хьатIадоагIача шера чотагIа къахьегаш я комплекса коллектив.

Даь-даьннар даим аттагIа хиннад. ХалагIа дар динза дисар да. ХIанз цу деша уйла еш ба комплекса берригa къахьегамхой. Укх шера шоашта карагIдаьннaчох кхоачам баь а ца Iеш, цар шоай керттера лоархIа декхар — дIахо кхы а дикагIа къахьегари балха толамаш дукхагIа дахари да. Шеко яц цар лерхIаш дар кхоачаш хургхиларах. ХIана аьлча, барт цаI болча толам а хул.

— МалагIа бахьан да, цу йоккха йоацача юкъа, селла доккхий хувцамаш шун балха тIа хилар? — хаттар дир аз комплекса начальник волча Чаниев Султанага. Цо аьлар:

— Корта а болаш цу хьакъехьа ер ма дий, аьнна хьога дIаала хIама дац са, духхьал цхьа хIама децс. Из фуд аьлча, эггара хьалха тхоай къахьегама дисциплина чIоагIийр оаха. ДIахо, дерригаш гул а денна, уйла йир, фу дича, — фу хургдар-хьогI, малагIа дича бакъахьа дар-хьогI, аьнна. Юххера массане а цхьа барт бир: хIаране шийгара доагIар, дегI кхо ца деш, дизза дIа а лургдолаш, шоашта юкъера барт цIаккха бохийтарг а боацаш хила, аьнна. Цул тIехьагIа, йоккха юкъ ялалехьа, тхо тхоаш цецамагIа а даьнна, хувцабеларкх тха болх, вIалла ца хиннача тайпара.

Хоза хета оалаш хиннадац вай даьша: «Барт цаI бола дезал доккха ираз да», аьле. Бакъда-кх из. Барт болча мара ираз а соцаргдац.

Даим дезала барт тоабеш вола дика да санна хила веза тахан вай вахаре моллагIча а коллектива керте латташ вар. Из чIоагIен маькарен ца хуле телха да дерригa а. Хетаргахьа, Султана а дукха къахьега дийза хургда, иштта из дерригa вIаштIехьдоаккхаш.

ТIеххьара, коллективе къаьстта дикагIйолча массехк дояркай цIераш йоахаргья аз. Уж ба, дукхача хана денз тIадоагIача шера чотагIа къахьегаш бола дояркаш Э. Борчашвили, М. Шадиева, С. Мамаева, иштта кхыбараш. Цхьа шу дIадахадац царех хIаране шоай декхараш тIеххкоачаш ца деш.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

ВАЙ—ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

ЦАР КХОТАДУ КЪАМИЙ ВОШАЛ

1945 шера нана а енна, даьцен даь сесагацен висар Надаев Албек. Цу хана диъ шу даланза кIаьнк вар из. Цул шийтта шу далалехьа, 1953 шера да а велар. Цул тIехьагIа цига дукха гаьна воаццаш вахача наьна вошас Нукаев Хьамида ше волча дIавигар Албек. Цу хана «Диевка» яхача совхозе болх баь, къахьегам байза вар кIаьнк.

— БархI-нийс шу даьннача хана волавелар со совхозе болх бе, — йоах Албека. — Хала ха яр из, болх бе нах тоъапар. Тха цIен хьал-м кIезиг-дукха а хIама хьаде могачо къахьега дезаш дар. ТIалувхачоа биркъе, дуачоа меца дар. Тайп-тайпара балхаш дора аз: шерчашкa макха бсахар, гота йоаллайора Iай ферме доахан кхоабаш, доакъар хьатIакхухьаш, царна гIулакх деш хила везар.

ЗIамига волаш хиннар дикагIа дага ма доагIий. Иштта мара диццлац хало тIаэттача хьайна даь новкъостал а. ХIаьта тхона чIоагIа накъабаьлар лоаллаха баьха казаха Умаров Гелимхана дезал.

Цу хана шийна безабеннача, ше хьаллаьцача цу дезалцара гаргало хийра ялийтац Надаев Албека. Умаров Гелимхана йоI Шолпан йоалаю цо. Из йиIиг йолча хана денз йовзаш а езаш а яр цунна. Бакъда, массехк шу зIамагIа-м яр. ЗIамига йиIиг йолча хана хинна берий безам, Шолпан кхелетача кIоаргбелар. Юххьанца бегашта, тIехьагIа цIенхаштта дагардар вIаши хайта баьлар нохчий зIамигсаги казахий йоIи.

Шолпана тIехь-тIехьа дукхагIа везалора наха дика тешал деш, хьаьнала къахьегаш вола Албек. ХIаьта юртарча наьха бIарг тIаотташ йоI хилар Шолпанах.

— Нах юкъебаьхка дувца доладича, шинна а оагIорахьара тхоашта ца магийтар кхераш, тхоаш шиъ вIашагIа а кхийтта, дIадахар тхо, — йоах Шолпана. — Цхьабараш раьза ца хинна хила а мег... Бакъда, тхо шиъ-м дехке даьннадац, оахош даьчох. Сона беркат даьннад цох. Дукха езаеннай сона Кавказ, даьхе а хинна хIанз дIаэтта Нохч-ГIалгIайче.

Иштта раьза волаш дувц казахий йоIаца ший вахар дувзар Надаев Албика а. Гонахьара доалахоI къегаш безаме бах уж.

— ВIаши бошаш, лоархIаш ба Надаев Албеки Шолпани. Безаме да цар вахар. Царга хьежжа иман долаш да цар бераш а, — яхаш дувц царех лоалахарча Маликасен Алмашеи.

Дика хьалкхеду шоай бераш шу шинне. Цар вокхагIвола воI Iалихан Советски Эскаре гIулакх даь а ваьна хIанзза цIавенав. ЙоI Iайна Грозненски медицински училище йистеяьккхачул тIехьагIа Грознерча № 7 йолча поликлинике лаборантка йолаш болх беш я. ЗIамагIвола Аслан ворхIлагIча классе дешаш ва.

Надаев Албек хIанз Ачхой-Мартановски райпо шофер ва. Кхелетача хана ше хьалаьца къахьегама никъ ца хувцаш хьавоагIа из. Ткъаь итт шу совгIа ха я цо шофер волаш болх бу.

— ТIом чакхбаьннача хьалхарча шерашка тха «Диевка» яхача совхозе маIанах тоъацар, — йоах цо. — «СихагIа воккха хулавалара со, тIаккха сох а шофер хургвар-кх», оалар аз сай дагахьа. Ма чIоагIа кIордадаьдар сона шерч. Тха совхозе машинаш яр. Бакъда, уж лехка нах тоъацар. Аз сай наьна вешийга дуккхаза а дийцадар шофера балхах хьог со, яхаш. Цунга гIолла Iомавир машин лехка. Шоферски право яла ха кхачанза со воландаь, сога машин лелаяйтацар, алхха совхоза территоре тIа мара. Аз шоферски курсаш йоахача хана водитела ерригa говзал Iомаяь вар со.

Сел дукхача хана денз из болх беш шийгара гIалат ца доалийташ хьавоагIа Албек.

— Керда шу шоаш болча тIакхоачаргдолаш вола, аьнна, Шолпана гаргарча наха хьийха хIанз цига вода со, — йоах Албека. — Уж тхацига хьабаьхкий а хул. Тха цIагIа вIалла а хилац къаман тIагIолла нах къестабеш къамаьлаш. Вай дерригаш цхьа советски нах да. Ший дего хержар хьайоалайича а дего хержачунга маьре яхача а, — сона хетачох, вахар безамегIа хила доагIа.

Иштта я Надаев Албека уйла. Цу тайпара интернациональни кхетам болаш хьалкхув цар бераш а.

Р. ЧАХКИЕВА.

СУРТА ТIА: НадаевгIар дезали цар гаргара нахи.

Наха—хозагIа фусамаш

ГIишлонхочунна хIара Керда шу цIей хиларал совгIа, къахьегама сухалбе безалга гучдоаккха ха а я. ХIара советски дезала чуIе фусам Iалашъергья аьнна, оттадаь шу гарга кхоачаш латт. Цудухьа наьха боккха теркам тIабода гIишлонхоша деш долчун, цар балха, керда деш латтача цIеноштa.

Ала доагIа, вай республике наха чуIе фусамаш ца тоъара проблема геттара ира латталга.

Иштта нийсденнад, укх массехк тIехьарча шерашка гIишлонхой дукхагIдола низаш промышленни объекташта, производственни майдашта тIаухийташ, хIаьта, хIанз цIаьхха цу новкъара бовла хала да гIишлонхошта. Соцкультбыта объекташ хьалхарча даькъе Iалашъе езилга, дукхагIбола теркам царна тIалатта безалга хала кхетаду цхьаболча кулгалхоша.

Чакхдоала шу, сога хаьттача, атта дацар. Дукха халонаш а кхоачамбоацараш а нийсделар. Гуш да, перестройка дегIайоагIилга а из бакъахьа доладаь гIулакх долга а. Бакъда, вай лаьцача наькъа тIа дукха керда проблемаш йолга а гуш да.

ВIалла шеко яц, уж проблемаш кердача шера дукхагIа хургхиларах. Таханара темпаш, къаьстта гIишлонхой балха тIа, шозза-кхозза эшачул кIезигагIа я. Хьаьта эшача темпашка кхоачаш геттара боккха кийчон болх чакхбаккха безаргба.

Цу хьакъехьа эггара хьалха де дезар материальни база кийчъяр да. Еррига планаш а графикаш а хувца езаргья кердача шера. Нагахьа санна уж хIанззе а эрга ца йоахе, лаьрхIача тайпара, 2000-ча шерага кхоачаш наха чуIе фусамаш хьаяра программа кхоачашъе вIаштIехьдаргдац, сона хетачох.

Тха бригаде 30 совгIа саг ва. ХIаране кхетаду гIишлонхошта партес тIадиллараш доккхий декхараш долга. Цудухьа хIара производственни хьокхам айбе гIерт гIишлонхой. ХIаьта, тхо а тхоай болх хозагIа хилийта гIерт.

Кердача шера планови хьокхамаш кхы лохагIа ца хилийта хьожаргда тхо. Бакъда, кердача шеро тIадахьаш кхы а цхьа декхар да — хьадеш мел дар кхы а дикагIа хилийтар. ХIаьта из тха готтагIйола участок я.

Кердача шера деррига а дикагIа хила мег аьле, уйла чуйосс сага. Уж уйлаш йолаш я цIенош деча комбината коллектив, къаьстта тха бригадера болхлой. Беррига советски нах санна перестройка сихагIа хилар ловш да тхо.

Б. КОТИКОВ,
ДСК отделочникий бригада бригадир, РСФСР заслуженний гIишлонхо.

Шу чакхдоалача хана хIаранена дагаух: фу лераш йита дIадода-хьогI из са вахаре-леларе, са балха кхуврча, аьле. Аз а уйла яй цу деша, кинопленка мо сай балха-така хинна эргалонаш-белгалонаш юкъ-юкъе сеца а еш. Тешаргдий шо, даггара со хьажача, уйла йича цхьаьцаI хIама дац царна юкъера хьакъоаста а даь, ер дакх со гIадвугаш хинна хIама, ала йиш йолаш. Из деррига шу дизза сагото хиннай са а ерригача тха совхоза коллектива вахаре а. Дуне-лаьтта аьгача мара, Iаламо хатар даьд мича оал вай. Бакъда, хIанз дIадодача шеро тха кхашка цахаддаш даь хатараш вIашка техача-м оарц эшаш, хургдар, Iалам чIоагIа айхьаза хилар тхоца.

Ка бола ялат чуэца долалуше а дIайолаенна йоачаш уж чуийца даллалца сацанзар. ТIаккха хьажкIаш чуэца йолалушше а талха хаогтам гуйре чакхъяллалца юхметта а оттанзар.

ГIадвугаш да, Iаяха дукха зе ца хулаш цу туржаIа тхо кIалхардалар, тхоашта хьалхашка лаьтта декхараш кхоачашде тха низ дIакхачар. Цох оаха доккхал ду. Сел халонаш Iайшийта яле а дика дегIайоалайир цу шеро тха совхоза экономика.

БЕРКАТЕ ХИЛАР

Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара йоаккха шура 2800 килограммага дIакхаьчар тха (II-ча пятилетка шерашка низткъа 1750 килограммага мара дIакхоачалацар тхона из). Планал дукха совгIа дIаелар оаха из укх шера Iаьдала. Дулха план хIама ца эшаш цхьан шера ах шера йоагIар яй. ЙоагIачул дукхагIа дIаеннай совхозо шекара свекла, коартол, ялат. Цул совгIа ший историе эггара хьалха цхьа млн. сом гаргга ахчан пайда беш чакх а даьккхар совхозо из шу.

Совхоза партийни вахаре а хиннай перестройка влиянеца дикка эргалонаш. ХьалхагIа дукхагIа боахама гIулакхаша дIалаьцаяр тха партком. ХIанз ший политически, идеологически декхараш аттагIа а сихагIа а кхоачашду цо. ХIама ца эшшаш ахaнега кхаччалца хувца а еннай партком, керда коммунисташ юкъе а баьхка. Цу тIа, царех дукхагIа бараш къона а дийша а нах ба. Царца аттагIа хургда тхона перестройка никъ дIахо бахьа.

Хьалхашка латта проблемаш аттачарех яц, къаьстта Кхачан программага, нах фусамашца Iалашбара, наьха соцкультбыта хьашташ кхоачашдара программашка диллача.

ХIанз тха парткома, ерригача парторганизацена хьалхашка латта декхар — керда шу юххьанцарча деношкара лакхача производственни темпашца дIадоладара тхоай ахархой, хьайбаш леладераш оарцагIбахар да. Деррига Iа а хила деза творчески къахьегамах диза. ХIана аьлча: Iай еча кийчонга хьежжа хургда тха дIахо долха гIулакхаш а.

Иштта уйлаш, халонаш Iайшийта, кхоане дика хургхиларах белгалонаш йита дIадахар-кх из...

У. МИСЛАУРОВ,
Назрановски района «Назрановский» яхача совхоза парткома секретарь.

Грозный тахан

Ди денгара ме доала хозлуш, шерлуш, тоалуш йоагIа вай республика столица город Грозный... БIарг дIа-ма кхоачча гуш да хьалдеш латта керда цIенош, «Жилье-2000» яха республикански программа хьинаре кхоачаш а еш.

Л. Аблурзакова даьхача укх сурташ тIа шоана гу города центра панорама.

И. ПЛИЕВА сурт.

Юмореска

ГIанагIа е сомагIа?

Халла мара когаш хьалъайде ца могаш воагIар из. КхоалагIча этажа тIа хьалдолха лагIаш вIалла кхоачалургдоацаш санна хетар. Юххера гучаьлар йовзаш йола ниI. Гургал техар, шозлагIа, кхозлагIа. Хьахозаш Iимад яцар. Массехк минут яьлча текхабеча когаша ду тата хьахезар. НиI хьайийллар дикка ха яьннача, хьерчаденна бIеха халат тIадувхача, мосаш кегаеннача, ешапа тара йолча кхалсаго.

— ХIа-а, хьакхаьчар? Бийса яххалца мичахьа йорт етташ лийннав хьо? — цIийеннача Iаькъа тIа летташ санна, мухь а баьнна, пальто качмат хьа а лаьца, из шийна дIатаэзар цо. — Хьажъяккхийтал!

— ВIаштIехьа йий хьо, яьй? Вира хьоа биаб Iа? Цхьа тIадам Iочу мича баьннаб са кер чу. Тахан керда цIа дIалуш дар тхо. Цудухьа бетон а цIаккха ца хиннача тайпара дукха тIаера. ШоллагIча сменагIа болх бе бийзар. КIаьдвеннав со, эттав. Шийна гаьна доаццаш лаьттача гIанда тIа Iолохвелар из.

Доккха са а даьккха портфела чура массехк апельсин хьаараьккхар. Кухне лаьтта шийла котлеташ, цкъа-шозза мIара а Iетта, Iадда дитар. Дуача хIаманца безам бацар. Цул тIехьагIа бераш дийша дадача цIагIа дIачухьежар. Уж мерза набъеш ухкар, юврагIаш тIера Iо а кхайса. Уж сомадоахаргдоацаш, шорттига ювргIаш дIанийс а даь, ше вижа уллача цIагIа дIачуваьлар. «ХIанз геттара сиха тхьовсалахь», ше шийга аьлар цо. ХIа аьнна гIайбах дIахьокхалушше, набаро кIалвитар из. Тамашийна дар цунна дайна гIа...

Халла мара когаш хьалъайде цамогаш воагIар из. КхоалагIча этажа тIа хьалдолха лагIаш вIалла кхоачалургдоацаш санна хетар. Юххера гучаьлар йовзаш йола ниI. Гургал техар. Кнопка тIара пIелг хьабоаккхаше, ниI хьайийллар. Цунна хьалхашка латтар юкъерча ханара яле а, дIатIахьежача дукха къонагIа хеталу кхалсаг. Хоза дIанийсбаь бар корта, геттара хоза товш дар аьшк теха цIена халат. Елаш яр цун юхь. Ео а велавелар.

— Ма дика болх ба хьо чукхаьча! Кхы хIама-м хиннадацар цига? Хьо чуварга хьежаш ягIар со!

—Тахан керда цIа дIалуш дар тхо. Цудухьа бетон а цIаккха ца хиннача тайпара дукха тIаера. ШоллагIча сменагIа болх бе бийзар.

Дог айденна волча цо портфела чура хьаараьккхар массехк апельсин.

— Ма дика да Iа уж ена, — гIадъяха хьайзар из. — Керда шу дезде кийчдеча шун тIа оттае ма накъаяргьа ераш. Сенах хайнад хьона, апельсинаш сона чIоагIа эшилга.

Ма чам болаш дар пхьор. Котлетех-м дувца а дезацар! Ший хана дукха котлеташ диадар цо, бакъда, уж санна дараш цу бус мара диадецар. Укханна хьалхашка латтача оаркхинга чу цхьацца хIамаш Iочу а ехкаш, цунна йистте ягIар из. Ше визаь ваьлча цо аьлар:

— Баркал хьона! Пхьор чIоагIа чам болаш дар.

— Бераш миштад вай?

— Урокаш а яйта Iодувшадаьд аз.

ПхьегIаш дIаяьха яллалца, цо балха тIа а цIагIа а хинначох дувцачунга ладувгIаш ваьгIар из. ХIа аьнна гIайбах дIахьокхалушше, тоха са доацаш наб тIагIертар. Цо бокъонца кIалвиталехьа уйла е кхийра цун: иштта сесаг нийсъенна ма ираз долаш саг ва со.

М. МУСИЕВ.

Атта дий чемпион хила?

ОЧЕРК

Бера хана дениз вовз сона Исраил. Канана (зIамига волаш цох йоаккхаш хинна из цIи цIагIарчар тахан а йицъялийтац) хьатIа а вийхе, кертагIа кулг а хьекхе, цун дас — Махьмадгире — из цу хана городе нах дIа-юха кхувлача автобуса шофер вар, — оалар: «Ший да кхаба везаш ва ер». Наьха саг чуволаш шийца иштта къамаьл дарах раьза воацаш хьовзар кIаьнк: «Сацал, па, ма алал сога ишта».

Ма сиха йода ха! Селхан хилча санна хет из деррига. ХIаьта тахан вай мехкахо — штангист Арсамаков Исраил Сеулерча Олимпийски ловзарашка кхаьчав. Къайла санна кхухьаргда, цо дошо медаль яккхарга сатувсаш а цун аьттув ца балар кхераш а (спорт — спорт ма йий, цхьаннена мича хов цига фу хургда) вар вайх хIаравар.

И З помоста тIа вала веза ха гарга кхаьчача олимпиадай исторе чухь ца хинна хIама хилар. ХIаьтта яьха хиннача олимпийски дошо медалех баьлар болгарски тяжелоатлеташ М. Граблев (56 кг), А. Генчев (67,5 кг). Бахьан? Анализо хьахьекхар: Дунен халкъашта юкъерча олимпийски комитета медицински комиссе йийхка хиннача препаратах цар пайда ийбаьлга. Волгаре Олимпийски делегацена керте латтараша соцам бу: шоай штангистий команда яхьашка дIахо дакъа лоацаргдоацаш дIаяккха.

Укх тIеххьарча шерашка Европе, дунен яхьашка, Олимпийски ловзарашка даим котбувлаш хьабаьхка болгараш, цхьаккха доацаш бисар. Царна юкъе вар 82,5 кг дозал долча штангисташта юкъе дукххаза дунен чемпион хинна а рекордаш увттаяь а гIорваьнна Асен Златев.

Из ишта дале а. Исраилаца къовсавала кийча вар 1987 шера дунен чемпиона цIи яьккха венгр Ласло Барши, къулбехьенкорей с к и штангист Ли Хен Кон, кхыбола цIи хеза спортсменаш. Диъ шера цкъа мара ца хулача олимпиада дошоча медалага дог доахаш вар царех хIаравар.

...ГIетта никх санна я зал. 82,5 кг дозал долча атлеташа яхьаш дIайолаешше, тув из. Хьалхара упражнени еш — катеха штанга хьалъайеш — цкъа мара аьттув баланзар Исраила. Цо хьалъаййир 167,5 кг. ХIаьта а дунен чемпион Барши тIехьависар. Бакъда. сага дага а доацаш, венгерски командера шоллагIа штангист — Иштван Межи лоархIавир 170 килограммах. Цох хилар лидер. Из хIама уйла яйташ а моллагIвар меттахьа ваккха тарлуш а дар.

Цхьабакъда: вай мехкахо вохханзар. ХIанз деррига шоллагIа упражнени — наькха тIара штанга хьалъурагIа йохийтилга — дика чакхъяккхарах тийша дар. Юххьанца штангача дIатIавахача 205 кг аййир Исраила. ХIаьта венгр Межи 200 килограммах мара лоархIаванзар. Долче, советски штангист хьалхаваьлар хIанз. Бакъда, котало яьккха яьннай ала йиш йолаш дацар гIулакх. Ший мехкахоша даггара хьаллоацаш вола Ли Хен Кон вацар герз Iодилла лаьрхIа. Штангана шозлагIа дIатIавахача 207,5 килограмм айю цо.

Штанга тIа я 210 килограмм. ХьалхагIа а санна, сих ца луш, мышцаш из доккха дозал хьалъайде кийча я, аьнна, хета ха лохаш воалл Исраил. Юххера а штангана «качвода» из. Бакъда, цо атлето яхар диц. ХIанз фу хургда? Цу хана телевизорга хьежаш баьгIараш ховргда шоашка хинна хьал. Бакъда, кхы а халагIча хьал тIа бар гаьнарча Сеуле цунна уллув хиннараш. Шоай хурдаь из теве гIерташ Исраила гонахьа хьувз тренераш, цун новкъостий, шоашта могаш дола гIо деш ба массажисташ.

...Укхаза сай къамаьл юкъагIа а даьккха, Исраил цIавеначул тIехьагIа цо сайга аьннар дувцаргда аз шоана. — Ай, ва Исраил, — хьаьттар аз, — 210 килограмм хьона сел доккха хIама ма дацар, яхьашка а тренировкашка а цул дукха езагIа йола штанга хьал ма ийийоре Iа. Фу хиннадар хьона?

— Дукххача шерашка сона дагадаьллар кхоачаш хинна дала доаллакх, аьнна, уйла чуессар сона. ХIанз са аьттув ца боале, ма хьаштдоацар хул аз леладечох, командана тийша болх, хIаьта цIагIарчарна боккха бохам бу аз, аьнна, дагадехар сона, — аьлар цо.

Х IАЬТА а Исраилан вайна массаненей ма хетта чакхдаьлар гIулакх. Ший беррига низ, денал оарцагIдаьккхача цо хьалъаййир сел чIоагIа духьалъяьнна хинна уж 210 килограмм! Котало яьккха яьннайий? ХIанз а бIубенна жоп дала йиш яцар цу хаттара. ХIанз а «дин» тIа вагIаш вар Ли Хен Кон. Зале багIараша михьарбаьнна хьаллоацача цо уйла яь хургьяр «хурхургда, хиннар - гургда, дов хIама хIаьта а мичад са», аьнна. Цо дийхар штанга тIа 212,5 килограмм оттаелга. Из хьалъайе цун вIаштIехьдаьннадаларе... Бакъда, денал долча спортсмена маганзар цунца къовса. Цу тIехь чакхдаьлар деррига. Цу сарахьа низ болашагIа хиннар а воха ца вохаш духьалъэттар а котваьлар. XXIV-ча Олимпийски ловзарий чемпион хилар Арсамаковх. Цунна елар СССР спорта заслуженни мастер яха сий дола цIи. Сеуле Исраила хьалъаййир 377,5 килограмм (167,5+210), шоллагIа моттиг яьккхача И. Меже — 370 кг (170+200), хIаьта кхоалагIа хилар Ли Хен Кон — 367,5 кг (160+207,5).

Сеулера цIавеначул тIехьагIа Олимпийски чемпионага бегашта аьлар аз:

— Хьо котваларга сатувсаш а хьох дог лазаш а телевизорашка хьежаш баьгIараш дергдола «таIазар-м» даь ваьлар хьо. Хьайца къувсаш хиннараш юххьанца денз гаьнна тIехьабита могаргдолаш вацар хьо?

— Бакъдар аьлча, олимпиада йолалуча хана, спортсменаша оалаш ма хиллара, дикача физически форме вар со, — жоп делар Исраила. — Сона эггара чIоагIагIа дагаваьллар болгарин Асен Златев вар. Цунна юхадекха хIама долаш вар со. Цо яхьашка дакъа лоацаргдоацилга хайча кIеззига мелвелар. Хьона ма мотталахь, сеульски помосте сона духьала лаьттараш IотоIабе со гIерт, аьнна. Уж денал долаш а низ болаш а атлеташ бар. Тхона юкъе лаьттача яхьо цIаькха а дика хьахьекхар из. Цхьаькха а Iеткъар сона. Бакъдар вай дувце, олимпийски медаль карара ялар кхерар со. Цудухьа са керттера декхар дар нах цецбаргбола еза штанга айе а ца гIерташ. фуннагIа даь а хьалхара моттиг яккхар, мехка хьалхашка юхь IаьржлургIйола хIама ца дар.

...Атта дий чемпион хила? Чемпион хила нигат даьчоа а хинна ваьнначоа а дикагIа ховргда из. ХIаьта айлаюкъе дувцарах мара спорт фуй ца ховрашта хет газеташа, телевидене а радио а спортсменаш сов дукха хестабеш санна. Царех-м бокъонца болча турпалех санна ма дувций, оал цар. Доккха хIама да футболах е хоккеях дика ловзаш хилар. Европа а дунен а чемпионаташка шоллагIа моттигаш йоах. ТIаккха боккхийчарна юкъе СССР кубок заш, сиха водаш е нек деш, еза штанга хьалъайе могаш хилча? Из мара кхы болх боацаш лелаш хилча, оаха а дергдар из. Цхьан хIаман уйла йиц уж хабараш дувцачар — эзараш, итташ эзараш, хьаштдале миллионаш ма хулий кагий болча хана бе-беча спортивни секцешка ухаш. Царех массанех хIана хилац чемпионаш, гIорбаьнна спортсменаш? Хилац, из атта гIулакх доацандаь. Хилац, дунен сакъердам, хьай ханарчар леладер Io а кхесса, йIайха е шийла яр, безам боагIар е багIацар, аьнна, тренировкашка аха, кIаьдвалар фуд ца ховш къахьега геттара хала доландаь. Наггахьчарна мара магац из хало ла. Из хало ла магац, цкъа дего къоабалдаь тIаний цар дизза чакхдаккха денал а къонахчал а долчарна мара.

Ц У тайпарча кагийча нахах ва тахан вай вувца Арсамаков Исраил. Ший спортивни никъ кIалтохарах летарий секце дIаболабир цо. Цу секце хиннача бераштa юкъе дегIаца низ хиларца а каранийца гIулакх цIенхаштта леладарца а белгал воалар из. Тренировкех берий ловзар лоархIаш вацар. Из зийра цун тренера Дзгоева. Йоккха опыт йолча специалисто дукха ха ялалехьа кхетадир кIаьнках дика штангист хургволга. Исраил дукха раьза воаццаше, Кодзоев ИбрахIима кулгалдеш хиннача секце вигар из Дзгоева.

ДIайолаелар тренировкаш. Ше ца кховеш цига къахьегар Исраила. Тренера хIара дош, цо ду хьехар, кIоажамо хий эцаш санна, дIаэцар. Ший ялхайтта шу даьлча СССР спорта мастера норма кхоачашйир.

Лоам чура доагIа масса хий санна, езача атлетике чухьийдар И. Арсамаков. Кхувш боагIараштa юкъе СССР чемпион хул цох. Боккхийчарна юкъе СССР кубок йоаккх, двоеборье 355 килограмм хьал а айеш. Советски штангисташта юкъе ханна эггара зIамагIа вола дунен халкъашта юкъера спорта мастер а Исраилах хул.

(ДIахододар хургда).

М. ХАМХОЕВ.

ШАРЖАШ

ГIалгIай театра актриса Р. Салтаманова.

Лермонтова цIерагIча эрсий драмтеатра актер В. Белоглазов.

Нохчий театра актер А. Гайтукаев.

Мишта дезду?

Керда шу хьахилара цIей дезду дунен тIа мел долча къамо. Бакъда хIара мехка хIара къамо ший тайпара дIахьош да из цIей дезделга. Цхьаболча мехкашка иштта а хул из:

ЯПОНИ

Ах-бийса яьлча, Керда шу хьакхаьчалга белгалдоаккхаш 108-за гонг тох юртарчеи городерчеи кинашка.

Японцашта хетачох, 100-и 8-и яха таьрахьаш сага иразе да.

ХIаьта, гонгага ладувгIараш кердача шера ираз долаш хургба, оал японцаша.

ВЬЕТНАМ

Беттаца долча календарагIа январь бутт чакхбоаллаш е февраль болалуш кхоач укхаза Керда шу. Шу тIа Iоховш вола саг зизаш доацаш хила мегац. Геттара лоархIаш да Вьетнаме нарциссаш. Керда шу дездеча бийсан совгIата дIайхьай тел зиза техача гIамгIай ткъовронаш.

ИТАЛИ

Керда шу дездеча бус новкъа гIолла хьал-Iай вода саг геттара лоралуш хила веза укхаза. Тиша хIамаш дIакхувс итальянцаша цу бийсан. Тайп-тайпара цIагIа совъяьнна хIама го йиш я корагIа арайоагIаш. ЦIагIара нувхаш аракхайсача цунна цхьана бо мел дола хIама а арадоал. яхача лешах тешаш ба итальянцаш.

ПАНАМА

ЦIаьхха гIараш, таташ долалу укхаза Керда шу дездеча бийсан. Фата етташ, зурма лекхаш, шоашта мамогга чIоагIагIа гIар яккха гIерташ хул нах.

Панамций къаьнача тешамегIа, жинаш лелхаду иштта яьккхача унзарча гIаро.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ХУДОЖНИК ПОЛОНКОЕВ МУРАД

Керда шу тIакхоачаш тха корреспондента Чахкиев Ювсапа къамаьл хилар художникаца Полонкоев Мурадаца.

— Мурад, сенца белгалдаьлар хьона, фу де карагIдаьлар хьа 1988 шера?

— Аз Москван заказагIа, хьаде доладир тхьовра вай гIалгIай лоамашка нускал доаладеш боагIача замей картина. Иштtача заказагIа хьадеш да са вайнаха хьаша тIаэцар гойта картина а. Москван заказагIа деш да лоаман гIалгIай юрта картина а. Укхаза аз къаьстта йоаккхаш я Паьлинг яха гIалгIай лоаман юрт. Дукха уйла яйташ я са Сталина личноста культ йолча хана бехк боацаш вай мехках дахарах йола стриптих.

Уж картинаш даь йисте доалача стаде да.

ХIанз аз живописе беча балха юкъе йоккха моттиг цIи хезача хьалхархочун, Социалистически Къахьегама Турпала Эсамбаев Махьмуда портрето. Из аз де доладаь ди шу да. Цо дукха уйла яйт сога. Дукха да са цу портретаца дIахьокха дезар.

Уж деррига балхаш кердача шера даь йисте дарг-да са. Царел совгIа аз укх шера яздаьд республике цIи хезача наьха портреташ а.

Лоацца аьлча, творчестве беркате чакхдаьлар сона дIадаха шу. Вахаре массаза а нийслац алхха дог гIоздоалаш ха йолаш. ГIайгIай бала а отт. Берригача советски наха а санна, сона чIоагIа IаьткъАр мохк аьга эрмалой халкъа хинна хатар.

— Мурад, кердача шера де лаьрхIа фу аргдар Iа?

— Кердача шера, аз лакхе ма хьоаха ма дарра, хьалхагIа доладаь балхаш йистедоахаргда. Царел совгIа аз хьадергда вай Нохч-ГIалгIайчене Советий Iаьдал контрреволюцех лорадеш хиннача граждански тIема юкъе къонахчал долаш дакъа лаьцача турпалий Гарданов Тоаркхо-Хьажий, Гантемиров Къази-Молла, кхыбарий портреташ.

Керда шу къаьстта бехктокхаме хургда сона. Цкъадале, хIанз дIахьош йола перестройка дIахьокхаш дола картина де лерхI аз.

Со хIанз кийчлуш ва нюне Ленинграде, Петр Перве ахканарча резиденцеи цул тIехьагIа июле Алма-Атеи хургйолча сай картинай выставкашка.

Цул совгIа, укх шера Сире хургйолча картинай ярмарке дакъа лацара цхьадола картинаш кийчдеш а ва со.

Лоацца аьлча де лерхIараш геттара дукха да, бакъда уж хьадара эша ха геттара кIезига я.

Ю. ЧАХКИЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 31 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIча майда. 10.00. Новогодни сакъердама программа. Аттракционаш. Праздничии ярмарка. Пионерийи дешархойн цIеноша, ДЮСШ, города ДК-шеи клубашеи кийчдаь массови ловзараш, конкурсаш, викторинаш. Новогодни представлене дакъа лоацаргда Дед Морозеи Снегурочкаси.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 8.30. Машинаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.00, 12.00. Новогодни елка цIей. 11.00. Теникий театр. 19.00. Новогодни шоу-сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 12.00, 14.00. «Приключение в Новогоднюю ночь» яха новогодни представлени. Дед Морозеи Снегурочкаси дакъа лоаца, массови ловзараш, викторинаш, конкурсаш.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00. «УнахцIено» яха клуб. 11.00, 13.00. «Здравствуй, елка!» яха Новогодни утренникаш. 12.00. «Нийсархо» яха клуб. «Концерт советской и зарубежной эстрады» яха видеотека.

Химикий ДК. 13.00. Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 16.00. «Лидер» яха спортклуб. 17.00.. Современни халхара ансамбль. 17.00. Камерни хор. 17.30. «От мелодии к мелодии» яха духовой оркестра концерт. 19.00. «СелаIад» яха халхара халкъа коллектив. 19.00. «Новогодний серпантин» яха видеодискотека.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. Книжкаш дукха дезарий клуб. Гитаристий ансамбла дех шо. «Звучит гитара» яха беседа-дувцар. 18.00. «Здравствуй, Новый год!» яха новогодни кагирхой сайре.

КIИРАНДИ, 1 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 10.00. Новогодни сакъердама программа. Аттракционаш. Массови ловзараш, конкурсаш, викторинаш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 9.00, 12.00, 15.00. Новогодни елка цIей. 11.00. «Сказка» яха кинофестиваль. 19.00. Новогодни шоу-сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 12.00, 14.00. «Новогоднее приключение» яха сказочни представлени. Дед Морозеи Снегурочкаси дакъа лоаца массови ловзараш, викторинаш, конкурсаш. 15.00. «Сказка» яха кинофестиваль. 19.00. Новогодни бал.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 13.00. «Здравствуй, елка!» яха утренник. 17.00. Новогодни огонек.

Химикий ДК. 10.00. Керда шу бераш долча хьоашалгIа. «Один за всех и все за одного» яха новогодни фаьлг. 14.00. Новогодни сакъердама программа.

Просвещене болхлой ЦIа. 15.00. «Загадки Снежной королевы» яха сказочни новогодни представлени. Представлене дакъа лоацаргда Дед Морозеи Снегурочкаси. Ловзараш, халхараш, аттракционаш.

«Красный молот» завода ДК. 12.00, 14.00. «Здравствуй, Новый год!» яха новогодни утренникаш. 12.00. «Iилман-технически прогресси вайи» яха кинофестиваль. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Деррига а ха безам ба са».

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00, 13.00. «Здравствуй, Зимушка-Зима!» яха новогодни утренник. 12.00. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 19.00. «Новогодние ритмы» яха дискотека.

ОРШОТ, 2 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 10.00. Новогодни сакъердама программа. Аттракционаш. Массови ловзараш, конкурсаш, викторинаш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 9.00, 12.00, 15.00. Новогодни елка цIей. 11.00. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 19.00. Новогодни шоу-сайре.

Химикий ДК. 10.00. 12.00. «Один за всех и все за одного» яха новогодни фаьлг. 14.00. Новогодни сакъердама программа.

Просвещене болхлой цIа. 11.00, 14.00. «Загадки Снежной королевы» яха сказочни представлени. Дакъа лоацаргда Дед Морозеи **Снегурочкаси. Ловзараш.** халхараш. аттракционаш.

«Красный молот» завода ДК. 10.00, 12.00, 14.00. «Здравствуй, Новый год!» новогодни утренникаш. прогресси вайи» яха кинофестиваль. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Деррига а ха безам ба са».

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00, 13.00. «Здравствуй, Зимушка-Зима!» яха новогодни утренникаш. 12.00, 15.00. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 19.00. «Новогодние ритмы» яха дискотека.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 ДЕКАБРЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «ХIана, сендухьа».
9.05 — Музыкальни совгIат. Польшан телевидене программа.
9.30 — Фильм — берашта. «Юкъара жIали» (ВНР).
10.35 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
11.35 — Паччахьалкхен академически къулбаседа эрсий халкъа хора концерт.
12.45 — «Массаненен хIараненеи». Модан Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Советски Союзеи доазол дехьарча мехкийи ведущи художникий-модельерий коллекцеш.
13.45 — «Все любят цирк» яха Свердловскера передача.
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Социализма мехкашка». Новогодни передача.
15.10 — «Фаьлг болча хьоашалгIа». «Майра Ширак».
16.25 — «Хьайбай дунен тIа».
17.25 — «Можем быть одной семьей» яха советско - американски берий телешоу.
19.10 — «Тридцать второе декабря» яхача боккхийчарна долча мультфильма премьера.
19.30 — «Вокруг смеха» яха Останкина Концертни студера сатиреи юмореи сайре.
21.00 — «Ха».
21.40 — Эфире музыка.
22.40 — Телезрителa спутник.
23.15 — Советски илле концерт.
23.40 — «Са мохк». Документальни фильм.
23.50 — Кердача шераца, новкъостий! Советски халкъ даькъалдувцар.
00.05 — Новогодни праздничии представлени.
4.15 — «Халхараш, халхараш, халхараш».
4.45 — Доазол дехьарча эстрада артистай концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Iаламца барт болаш», «Монрепо» яхеи, «Чуть левее Северного полюса» яхеи, «На память о курорте» яхеи документальни фильмаш.
9.10 — СССР халкъа артиста Д. Дашиева концерт.
9.40 — ЦIагIара академи.
10.10 — «Хьасташ», Кишиневера передача.
10.40 — «Морозики - морозы», яхеи, «Снегурята». яхеи «Крот на карнавале» яхеи мультфильмаш.
11.05 — Телевизионни музыкальни абонемент. Музыка. Живопись. Поэзи. 2-гIа передача.
12.15 — Фильм — берашта. «Лопух» яхеи «Загляни в детство» яхеи короткометражни художественни фильмаш.
12.55 — «Мир Улановой» яха документальни фильм. 1-рей 2-гIеи сереш.
15.00 — Московски Кремла Комендатура образцово-хьокхама оркестра концерт.
16.05 — Цхьан актера театр. Л. Филатов.
17.05 — Прогресс. Информаци. Реклама.
17.55 — «Гургилг».
18.20 — «Киножурнал».
18.30 — «С новым годом!» яха праздничии программа.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Шера хаМаш».
20.15 — Халкъа ашараш.
20.30 — «Вайн авторадеои».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Вызов» яхачеи, «Гость» яхачеи, «Шанс» яхачеи короткометражни художественни фильмай программа.
23.15 — Советски илле концерт.
23.40 — «Са мохк» документальни фильм.
23.50 — «Кердача шераца, новкъостий!». Советски халкъ даькъалдувцар.
00.05 — Новогодни музыкальни бийса. Дунен классически, джазовни, эстрадни искусства «седкъий» выступленеш.
3.05 — Хоккей. ТоварищескиI вIашагIкхетар. «Бостон Брюинз» (США) — ЦСКА США-ра передача.

1 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

КЕРДАЧА ШЕРЦА

I ПРОГРАММА

9.00 — «Кердадараш».
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — Белорусски ССР Паччахьалкхен академически халкъа хора концерт.
10.30 — Хоккей. Товарищески вIашагIкхетар. «Лос-Анджелес Кингз» — «Динамо» (Рига). США-ра передача.
12.30 — «Праздники детства» яха театрально - эстрадни новогодни представлени.
14.00 — Кубан халкъа цIейга — Кортмукъален Денга. Кубан телевидене программа.
14.50 — КВН. Московски, Новосибирски, Днепропетровски Паччахьалкхен университетий командий вIашагIкхетар.
17.05 — «Мышь и верблюд» яхачеи «Волчок» яхачеи мультфильмай премьера.
17.25 — «Илли-88». Останкино Концертни студера Ерригсоюзни телевизионни фестивала заключительни сайре.
21.00 — «Ха».
21.40 — Интервидене мехкаш Кердача шерца даькъалдувцар.
22.10 — С. Образцова кулгалдеча Паччахьалкхен академически теникий театра «Дон Жуан» яхача фильм-спектакла премьера.

II ПРОГРАММА

9.00 — Зарядка е отта!
9.15 — «Час потехи» яха эрсий ловзараш юхадийдарах дола документальни фильм.
9.35 — Гитариста Л. Брауэра концерт (Куба).
10.05 — Фильм-берашта. «Лоаца пхьешаш».
11.40 — «Огнеопасная елка» яха документальни фильм.
11.45 — Доазол дехьарча фильма экран. «Ищем обмен» (Куба).
13.00 — Хоккей. Товарищески вIашагIкхетар. «Бостон Брюинз» (США) — ЦСКА 3-гIа период. США-ра передача.
13.40 — Белорусски ССР — 70 шу. Документальни фильмаш.
15.20 — «Кубински сайренаш». Куберча артистай выступленеш.
15.50 — «Корсам». Мультфильм.
16.00 — Документальни фильма экран. «Георгий Свиридов».
17.00 — «Киносерпантин». 1-рей 2-гIеи дублаш. Перерыве (19.45) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Снеговик-почтовик».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Киносерпантин». 3-гIа дубль.

2 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Ищем обмен» яха художественни фильм. (Куба).
9.50 — «Истоки». яха Кишиневера передача.
10.20, 15.30, 16.15 — «Кердадараш».
10.30 — «Цхьан юрта фаьлгаш» яха документальни фильм.
10.55 — «Наьха дошо» яхача йиъ сери йолча берашта долча художественни фильма премьера. (Франци, 1985 шу). 1-ра сери.
15.45 — «Заманхочун сурт». «Возмутители спокойствия» яхача документальни фильма премьера.
16.20 — «Оцеола» яха художественни фильм. (ГДР, 1972 шу). (Эггара хьалха).
17.55 — «Сабарде Iа!» яха мультфильм. 1-рей, 2-гIеи выпускаш.
18.15 — XIX партконференце курсагIа. Производства средствай оптови торговлен опытахи перспективехи.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Сабарде Iа!» яха мультфильм. 3-гIеи 4-гIеи выпускаш.
19.20 — «Играй, гармонь!» яха передача. Перерыве — поэзе минуташ.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Любящий вас Коля» яхача фильма - спектакла премьера.
Перерыве (23.00) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Берий сеанс: «Приключения елочного воробья» яхеи, «Сказка в городе живет» яхеи, «Ленькины каникулы» яхеи, «Морозики-морозы» яха фильмаш.
9.05 — Халхар ду М. Кулика.
9.35 — «Человек - подъемник» яха документальни фильм.
9.50 — «Перед большей дорогой на войну» яхача кхо сери йолча художественни фильма премьера. 1-ра сери.
10.55 — Итальянски мотт.
11.25 — А. Мистюкова цIерагIча Новолипецки металлургий эрсий халкъа хора концерт.
11.55 — «Искушение Николая Ленивкова» яхача документальни фильма премьера.
12.35, 23.25 — «Кердадараш».
12.40 — Педагогаца Б. Б. Никитинца вIашагIкхетар.
17.20 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.25 — Документальни фильмаш.
18.10 — Кино: хувцамий ха.
18.40 « Счетчик переписи населения» яха документальни фильм.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.15 — Фильм-реклама.
19.20 — «Память родной земли» яха передача.
19.40 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
19.50 — «Халхара дунен тIа» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор».
21.50 — «Балетмейстер Юрий Григорович» яхача документальни фильма премьера.
22.55 — «Час судьбы» яха документальни фильма.

РАДИО

31 ДЕКАБРЬ, ШОАТТА

7.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.50 — Передачай программа.
7.55 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Предновогодни интервью (нохчий меттала).
10.45 — «Маьрша доагIалда, Керда шу». Композици (гIалгIай меттала).
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — ГIоза гIулакхаш. (1988 шера 8 декабре хинна передача юха хилар).
12.30 — СалоIама минуташ. Литературно - музыкальни композици (нохчий меттала).
12.50 — 13.15 — Музыка.
15.15 — «ПхелагIа шоатта» яха эстрадни программа.
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа.
18.00 — 19.00 — «Примите новогодние поздравления» яха передача.
15.15 — 15.30 — «На веселой волне» яха композици (нохчий меттала).
16.00 — «Моаршал хьатIа доагIача шера». Республикански комсомола лауреата «СелаIад» журнала керттерча редактора йоазонхочун С. Чахкиева выступлени.
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
16.45 — 17.00 — Музыка.
18.00 — 19.00 — Новогодни совгIат. Музыкальни программа.

1 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

НОВОГОДНИЯ ЦIЕИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 17.40 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — 9.00 — «Примите новогодние поздравления» яха передача.
11.20 — 12.00 — «Калейдоскоп» яха музыкальни программа.

2 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.45 — Передачай программа. Музыка.
7.50—8.00 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). Хаоттам.
8.15 — Передачай программа. Музыка.
8.20 — Саг, автомобиль, никъ (гIалгIай меттала).
8.30—9.00 — Iуйрийнара концерт.
9.15 — Доши гIуланхи цаI хилар (гIалгIай меттала).
9.30 — «Тхога язду». Письмой обзор (нохчий меттала).
9.45—10.00 — «Тешам». Серго Орджоникидзех йола поэма (гIалгIай меттала).
15.15 — «Кагирхойн хаи» (нохчий меттала).
15.35—15.45 — Музыка.
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.0- — Микрофона хьалхашка — Нохч-ГIалгIайн радиои телевиденеи солисташ а инструментальни ансамбль а.
16.30 — Цхьан дезале.
16.50 — 17.00 — Музыка.
18.00 — Керда хоамаш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ05337. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4193.